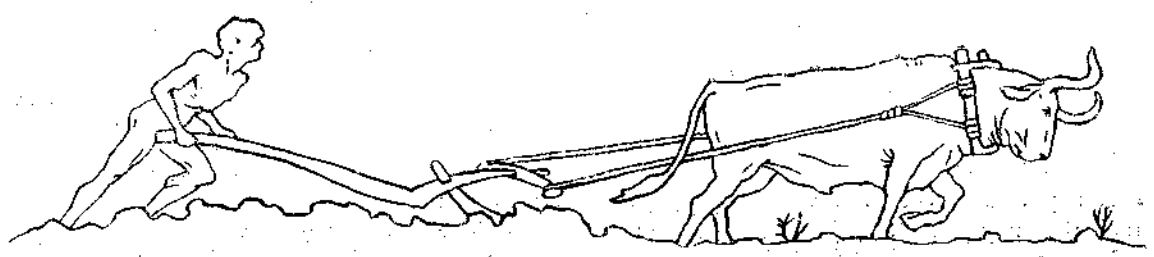

ΕΚ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

ΜΕ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗΝ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ε' 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1905

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἰς τὰ «Παναθήναια» συνεχίζομεν¹ τὴν δημοσίευσιν σημειωμάτων, τὰ ὅποια θὰ εἴνε χρήσιμα εἰς τὸν μέλλοντα βιογράφον τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ.

Ἐπὶ ἐνετοκρατίας ὁ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ, τῷ 1791, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στυρίδωνος, ἔλαβε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν μίσθωσιν τῶν δώδεκα φόρων τῆς νήσου Ζακύνθου, ἀντὶ τσεκινίων χρυσῶν 19 722 κατ' ἔτος, ἐπὶ ἕξ ἔτη, ἦτοι ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1792, ἕως 28 Μαΐου 1798². Ἀμα εἰς τὴν Ἐπιτάγησιν ἀφίκοντο οἱ Δημοκρατικοὶ Γάλλοι, οἱ ἀδελφοὶ Σολωμοῦ ἐξηκολούθουν νὰ εἴνε οἱ μισθωταὶ τῶν φόρων³.

Ὁ πατὴρ τοῦ Σολωμοῦ ἦτο ἐν Ζακύνθῳ πρόξενος τῆς Πρωσσίας⁴.

Ὅταν ἡ Ἐπιτάγησος Πολιτεία ἔλαβεν ἀνάγκην χρημάτων, ὁ Νικόλαος Σολωμὸς ἐδάνεισε τὴν Κυβέρνησιν τάλληρα 4000⁵.

***

Ὁ πατὴρ τοῦ Σολωμοῦ εἶχε ἀποκτήσει μὲ τὴν νόμιμον αὐτοῦ γυναῖκα Μαρινέταν Κιάνη τὰ ἕξι τέκνα: Ἐλένην, γεννηθεῖσαν τῷ 1766, ἡ ὅποια μετ' ὀλίγον ἀπέθανε. Ροβέρτον, γεννηθέντα τῷ 1767, ὅστις διέπρεψε, ἀπέθανε δὲ τῷ 1832. Δημήτριον, γεννηθέντα τῷ 1768, ὁ ὅποιος ἀπέθανε μετὰ μῆνας. Ἐλένην, γεννηθεῖσαν τῷ 1769 καὶ συζευθεῖσαν τῇ 21 Ἀπριλίου 1789

τὸν Στυλιανὸν Στραβοπόδην. Ἦσαν δὲ κομπάροι εἰς τοὺς γάμους ὁ Προβλεπτὸς Φραγαῖσκος Μανολέσος, Γραδενίγος Μακρῆς, Ἀντώνιος Κομοῦτος, Ἀντώνιος Καπνίσσης καὶ Δράκος Μελισσινός. Ἄμραν, γεννηθεῖσαν τῷ 1774 καὶ ἀποθανοῦσαν τριῶν μηνῶν.

Ὁ Σολωμὸς εἶχε καὶ τὸν ὁμομήτριον ἀδελφὸν Δημήτριον, ὅστις ἔδρασε σπουδαίως ἐπὶ Ἀγγλικῆς Προστασίας ὡς ὑπαρχος, γεροϋσιαστής καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν κυβερνητικῶν, λεγόμενον κοινῶς τῶν καταχθονίων. Ἐγεννήθη τῷ 1801 καὶ ἀπέθανε τῷ 1883. Ὁ Σολωμὸς ἠγάπα τοὺς ἀδελφούς του, ἀλλ' εἶχεν ἀντιπάθειαν μεγάλην διὰ τὰς συζύγους αὐτῶν, δηλαδὴ τὴν σύζυγον τοῦ Ροβέρτου καὶ τὴν τοῦ Δημητρίου, τὰς ὁποίας ἐσατύρισε. Αἱ σάτυροι αὗται σώζονται ἀνέκδοτοι¹.

***

Ὁ Λευκάδιος Ἄγγελος Καλκάνης, ὁ γνωστὸς διὰ πολλὰ ἔμμετρα καὶ περὶ ἔργα ἰταλικά καὶ ἑλληνικά, τῇ 26 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1890 μού ἔγραφε τὰ ἕξι πρὸς τοὺς ἄλλοις, ἀπαντῶν εἰς μίαν ἐπιστολήν μου, δι' ἧς τοῦ ἐξήτουν πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Λευκάδι Ἰταλῶν προσφύγων: «... ὁ² διαπρεπὴς Nannucci, φιλό-

¹ Βλέπε τεύχη 31 Μαΐου 1902, 15-31 Αὐγούστου καὶ 15 Σεπτ. 1903, καὶ 31 Μαρτίου 1904

² Stampa pubblico, ed Impresari delli Dazi del Zante, Venezia σελ. 55 -145.

³ Φάκελος Δημοκρατικῶν Γάλλων ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ Ζακύνθου.

⁴ Diversorum ἐν ἀρχαιοφυλακείῳ Ζακύνθου.

⁵ Φάκελος Ῥωσσο-Τούρκων ἐν ἀρχαιοφυλακείῳ Ζακύνθου.

¹ Περὶ Ροβέρτου Σολωμοῦ βλέπε Π. Χιώτου: Ἱστορία τοῦ Ἰονίου Κράτους Τόμ. Α' σελ. 318, 423 καὶ 447. Περὶ Δημητρίου Σολωμοῦ βλέπε Π. Χιώτου ἐνθα ἀνωτέρω καὶ εἰς τὸν Α' καὶ Β' Τόμον. Μελέτη περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Δημητρίου Σολωμοῦ δὲν ἐγράφη. Ἦτο ἀνὴρ πεποιθήσεων σταθερῶν.

² Αἱ ἐπιστολαὶ εἴνε γραμμέναι ἰταλιστί. Ὁ Καλκάνης εἶχε μεγαλειτέραν εὐκολίαν νὰ γράφῃ ἰταλικά, διότι εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐξεπαιδεύθη, καὶ ἡ ἰταλικὴ ἦτο τότε πολὺ ἐν χρήσει ἐν Ἐπιταγῇ.

»λογος ἔξοχος, διευθυντής τοῦ Λυκείου Λευκά-
»δος, ... ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Καί-
»τοι ἤμουν μικρὸς τότε, ἐνθυμούμαι ὅτι ἦτο εὐ-
»φραδὴς τὴν ὁμιλίαν, προσηγῆς καὶ φίλος φίλ-
»τατος τοῦ ἀναδόχου μου Ἰπτότου Πετρισο-
»πούλου, προέδρου τῆς Ἰονίου Γερουσίας, τοῦ
»θείου μου Ἰωάννου Ζαμπέλιου τοῦ τραγουδοῦ
»καὶ τοῦ κόμητος Δ. Σολωμοῦ, ἀγαπητοῦ τῆ
»οἰκογενεία μου, ὁ ὁποῖος μ' ἐκράζεν ἡ Ἀθ-
»ροῦλα, καὶ νομίζω ὅτι μ' ἐκάλεε οὕτως ἕνεκα
»τοῦ ἠπίου χαρακτήρος μου. Μάλιστα ἐνθυμού-
»μαι ὅτι κατὰ τὴν πρωτοχρονίαν τοῦ 1837, ὁ
»ἀνάδοχός μου εἶχε προσκαλέσει εἰς πολυτελὲς
»γεῦμα τοὺς φίλους του, ἐν οἷς καὶ ὁ Σολωμός.
»Ἀπήγγειλα ἐγὼ μέγα μέρος τοῦ ὕμνου του,
»τὸν ὁποῖον, ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν, ἡ μήτηρ μου
»μὲ εἶχε βιάσει νὰ μάθω ἐκ στήθους. Ὁ Σο-
»λωμός εὗρίσκειτο ἐν ἐκστάσει, μ' ἐφίλησε πολ-
»λάκις καὶ εἶπεν εἰς τὴν μητέρα μου «ἡ Ἀθ-
»ροῦλα θὰ γίνῃ ποιητής». Τὸ ἴδιον ἐσπέρας ὁ
»Σολωμός μοῦ ἔφερε γενναῖα δῶρα, γλυκίσματα
»δηλαδὴ καὶ ὠραία παιγνίδια αἰθιασιλιάτικα.
»Ἦμουν τότε ὀκτὼ ἔτων καὶ ἔκτοτε ἤμην προ-
»σφιλῆς τῷ Σολωμῷ. Μάλιστα διὰ ἀνεχώρησα
»διὰ τὴν Ἰταλίαν τὴν πρώτην φοράν πρὸς ἐκ-
»παίδευσιν, μοῦ ἔδωκε πατρικὰς συμβουλὰς.
»Ἄλλοτε θὰ σὰς εἶπω ἐπεισόδια τοῦ βίου του...»

Ἀμέσως τοῦ ἔγραψα νὰ μοῦ διηγηθῇ ὅτι
γνωρίζει περὶ τοῦ Σολωμοῦ, καὶ τῆ 10 Ἰανουα-
ρίου τοῦ 1891, ἦτοι μετὰ 15 ἡμέρας, μοῦ
ἀπήντησε τὰ ἑξῆς:

«... Μοῦ ζητεῖτε ἀνέκδοτα περὶ τοῦ βίου
»τοῦ Σολωμοῦ. Ἴδου αὐτά. Ὁ φίλος τῆς οἰκο-
»γενείας μου Σολωμός εἶχε φωνὴν περιπαθῆ
»εἰς τὸ τραγοῦδι, φωνὴν ἀργυρόηχον, γλυκυ-
»τάτην, ἀπὸ τὰς φωνὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι
»ἀκούονται εἰς τὸν μαγικὸν αἰγιαλὸν τῆς Ζα-
»κύνθου. Ἄμα τοῦτο ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὴν
»οἰκογένειάν μας, ὁ ἀνάδοχός μου καὶ ἡ μήτηρ
»μου παρεκάλεσαν τὸν φίλον ποιητὴν νὰ τρα-
»γουδήσῃ τὰ ποιήματά του. Συνήνεσεν ὑπὸ
»τὸν ὄρον νὰ ἦναι παρόντα μόνον τὰ μέλη
»τῆς οἰκογενείας. Δυστυχῶς τοῦτο διεδόθη εἰς
»τὴν Κέρκυραν, καὶ ἡ μήτηρ μου παρεκλήθη
»παρὰ πολλῶν κυριῶν αἱ ὁποῖαι ἐπεθύμουν νὰ
»ἀκούσωσιν ἄδοντα τὸν ποιητὴν, ἀφοῦ ἦσαν
»τῆς συντροφιάς. Ἡ μήτηρ μου συνήνεσεν εἰς
»τὰς παρακλήσεις των, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μεί-
»νον εἰς τὸν ἀντιθάλαμον χωρὶς φῶς, διότι
»ἀλλοίμονον ἂν ἔβλεπεν ὁ ποιητής, ὅτι δὲν ἔ-
»μενε πιστὴ εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπόσχε-
»σιν. Ὁ Σολωμός ἔφθασε κατὰ τὸ σῆμα με

»ἄσπρα χειρόκτια, με ἄσπρον λαιμοδέτην καὶ
»μὲ μελανὸν φόρεμα, δῖως ξυρισμένος, κατὰ τὸ
»σύστημα τῆς ἐποχῆς. εὐθυμὸς περισσότερον
»τοῦ συνήθους. Ἐκάθησε καὶ ἐμειδίασε γλυκὰ
»εὐρῶν τὴν ἡσυχίαν τὴν συμφωνηθεῖσαν.

— Καλά, Μυλαῖδη, τί ἐπιθυμεῖτε νὰ τρα-
»γουδήσω;

— Τὴν *Φαρμακωμένην*.

Ὁ ποιητής ὀλίγον ἐμελαγχόλησε, ἀλλὰ δὲν
»ἔχασε τὸ θάρρος καὶ ἤρχισε νὰ τραγουδῇ.
»Φωνὴ γλυκεία, περιπαθῆς, ἀργυρόηχος. Ὅλοι
»ἤμεθα ἐν ἐκστάσει. Ἐγὼ ἐπανελάμβανα ὅτι
»ἤγγιζε τὴν καρδίαν μου, ἂν καὶ ἤμην μικρὸς
»ἀκόμη. Ἐξάφνα ἡ θύρα ἤνοιξε! Αἱ κρυφθεῖ-
»σαι κυρίαὶ μεγάλως ἐνθουσιασθεῖσαι ἀπὸ τὸ
»γλυκὸ τραγοῦδι, ἔκαμαν ἔφοδον διὰ νὰ συγ-
»χαροῦν τὸν ποιητὴν.

Ἡ πρώτη ἦτις ἔκαμε τὴν ἔφοδον, ἦτο ἡ
»κόμησσα Μ. Θεοτόκη.

Ὁ ποιητής εἰς τὴν θέαν ἐκείνην, ὠργισμέ-
»νος ἐσηκώθη, ἐπῆρε τὸ καπέλον του καὶ ἔφυγε.

Ἀπὸ τὴν νύκτα ἐκείνην παρήλθον τρεῖς
»μῆνες καὶ ὁ ποιητής δὲν ἤρχετο εἰς τὴν οἰκίαν
»μας.

Μάλιστα, ὅταν μᾶς συνήντα εἰς τὴν ἀμαξάν,
»μᾶς ἔστρεφε τὰ νῶτα του. Ἐπὶ τέλους αἱ πα-
»ρακλήσεις μου καὶ τῆς μικρᾶς ἀδελφῆς μου
»Ἀγάθης — κατόπιν κυρίας Γεντιλίνας — ἐπανε-
»φεραν τὸν Σολωμὸν εἰς τὴν οἰκογένειάν μας
»καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθησε νὰ ἦνε φίλος φίλιτος.

Εἰς τὴν συναναστροφὴν μας ἔμενεν εὐχαρί-
»στος, ἀλλ' ἀνεχώρει μόλις ἔφθανε μία κυρία.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ἐγὼ οὐδέποτε ἤκουσα ἐ-
»ρωτικὸν ἐπεισοδίον του. Συμπεραίνω ὅτι δὲν
»ἤρθεκετο μετὰ τὰς γυναῖκας. Ὅμως πολλὸ ἠσθά-
»νετο τὸν πλατωνικὸν ἔρωτα, ὁ ὁποῖος ἔχει πε-
»ρισσότερον πνεῦμα παρὰ καρδίαν. Ὁ τραγικὸς
»ποιητής Ἰωάννης Ζαμπέλιος, γαμβρὸς τοῦ ἀ-
»ναδόχου μου Ἰπτότου Π. Πετρισοπούλου, ὡς
»στενὸς συγγενῆς, ἤρχετο καθ' ἑσπέραν εἰς τὴν
»οἰκίαν. Οὗτος ἤγάπα πολὺ τὸν Σολωμὸν, μά-
»λιστα τῆ ἐνεργεία τοῦ Ζαμπέλιου εἶχε δημο-
»σιευθῆ διὰ τοῦ τύπου, τὸ πρῶτον, ὁ ὕμνος εἰς
»τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Σολωμός ἦτο εὐγενέστατος τοὺς τρό-
»πους καὶ χρησιμοῦθης, ἐνῶ τούναντιον ὁ ποιη-
»τής Ζαμπέλιος ἦτο ἀπλοῦς τοὺς τρόπους, ἀλλὰ
»βυονα, καὶ ὀλίγον, διὰ νὰ μὴ εἶπω πολὺ,
»ἀπρεπῆς. Ὁ ἀνάδοχός μου εὐχαριστεῖτο νὰ ἔρε-
»θίζῃ τοὺς δύο ποιητάς. Ἐπρόβαλλεν εἰς αὐ-
»τοὺς ἐρωτήσεις. Ὁ Σολωμός πάντοτε εὐγενῶς
»ἐπραγματεύετο τὰ θέματα τὰ δοθέντα, ἐνῶ

»ὁ Ζαμπέλιος τὰ ἐπραγματεύετο ἀπρεπῶς. Ὁ
»Σολωμός τὸν ἐπέπλητε τότε διὰ τὸν τρό-
»πον του, ἔπερνε τὸ καπέλον του καὶ ἔφευγεν,
»ἐνῶ ὁ Ζαμπέλιος ἔσκαζεν ἀπὸ τὰ γέλια εἰς τὴν
»πολυθρόναν του. Ὁ Ζαμπέλιος ἴδως, τὴν
»πρωίαν, προτοῦ μεταβῆ εἰς τὸ ἀνώτατον
»Συμβούλιον τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ὁποῖου ἦτο
»μέλος, μετέβαινε πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Σολωμοῦ
»καὶ ἐζήτηε συγγνώμην, καὶ ἐν εἰρήνῃ ποιη-
»κώτατα ἔπινον τὴν τσοκολάταν των.

Ἠγάπησεν ὁ Σολωμός;

Νομίζω ὅτι εἶχε συμπαθείας τότε διὰ μίαν
»καρδίαν Ζακυνθίαν, τὴν σύζυγον τοῦ Πλέσσα,
»τότε γερουσιαστοῦ Ζακύνθου. Τὴν ἐνθυμού-
»μαι. Δὲν ἦτο ὠραία ἀλλ' εἶχε τι ἑλαστικόν, γλω-
»μῆ, με κόμην μελανὴν ὡς ἔβενον, με μεγάλα
»μαῦρα μάτια καὶ ἀναλάμποντα. Νομίζω ὅτι
»αὐτὴ τοῦ ἤγγισε τὴν καρδίαν ὀλίγον, διότι,
»ἐνθυμούμαι ὅτι πρὸς αὐτὴν προσηλώνετο
»μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν
»ἔπρατε διὰ τὰς ἄλλας κυρίας. Ὁ κόμης Σο-
»λωμός πολλὰ ἔγραψεν ἀλλὰ δὲν εἶχε πίστιν
»εἰς τὰ γραφόμενά του, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν
»ἔβαιε.

Ὁ κόμης Σολωμός ἦτο ὁ τύπος τοῦ εὐγε-
»νοῦς ἀνθρώπου, ὀλίγον τι μισάνθρωπος. Τοῦτο
»διότι ἦτο ποιητής, ἀρεσκόμενος εἰς τὴν μονα-
»ξίαν. Ἠγάπα ἀπὸ καρδίας, διότι πράγματι
»εἶχε μεγάλην καρδίαν. Τότε εἶχον φθάσει εἰς
»τὴν Κέρκυραν δύο Ἄγγλοι ἱεραπόστολοι. Ἦτο
»ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος. Οὗτοι ἔ-
»λαβον τὸ θράσος νὰ προσβάλλουν ἐν πλήρει
»ἐκκλησίᾳ τὸν Ἅγιον. Ὁ λαὸς ἐταράχθη με-
»γάλως, καὶ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐγένοντο αἵμα-
»τηραὶ σιγῆναι μετὰ τὸ λαοῦ καὶ τῶν στρα-
»τιωτῶν. Ὡς κωλῶς γνωρίζετε, οἱ διαμαρτυροῦ-
»μενοι ἱερεῖς φοροῦν μαῦρα, με λευκὸν περι-
»λαίμιον (coiletto). Ἴδου λοιπὸν τί συνέβη.
»Ὁ διαπρεπῆς μαθηματικὸς Κοντούρης, ἐκ
»Κεφαλληνίας, ἦτο ἕνας τῶν στενῶν φίλων
»τοῦ ποιητοῦ μας Σολωμοῦ, μάλιστα καὶ τὰ
»ἀπογεύματα ἔκαμον ὁμοῦ μακρυνοῦς περι-
»πάτους, ἀλλ' ἐν βαθείᾳ σιγῇ. Ὁ εἰς ἐσκέπτειτο
»τὰς ποιήσεις του, ὁ δ' ἄλλος τοὺς κύκλους
»καὶ τὰ τρίγωνα. Συνέβη, κατὰ τὰς ταραχάδεις
»ἐκείνας ἡμέρας ἀναβρασμοῦ, οἱ δύο φίλοι νὰ
»κάμουν τὸ περιπατῶν των εἰς τὸν Ποταμόν.
»Καὶ οἱ δύο μαυροφορεμένοι με περιλαίμιον
»λευκόν. Οἱ χωρικοὶ τοῦ Ποταμοῦ νομίζον
»ὅτι εἶνε οἱ ἱεραπόστολοι, οἱ περιφρονησαντες
»τὸν Ἅγιον. Ὁ μαθηματικὸς καὶ ὁ ποιητής
»ἐξυλοφορτώθησαν. Ὅταν ἔγινε γνωστὸν, με-

»γίστη ὑπῆρξεν ἡ λύπη. Ὁ ποιητής μείνας
»κλινήρης ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἐδέχετο τὰς ἐπι-
»σκεψεῖς τῶν φίλων. Καλῶς ἐνθυμούμαι ὅτι
»ἔλεγε:

— Κύριοί μου, δὲν με ἔλύπησε τὸ ξυλοκό-
»πημα, λυποῦμαι ὅτι μ' ἔξελαβαν ὡς ἱεραπό-
»στολον. Ὁ καλὸς μας διδάσκαλος Κοντούρης
»θὰ ἀργήσῃ νὰ δώσῃ μαθήματα, διότι εἰς αὐ-
»τὸν περισσότερον ἐβάρυνε τὸ ξυλοκόπημα
»παρὰ ὅτι τὸν ἔξελαβον ὡς ἱεραπόστολον.

Εἶχον συστήσει εἰς τὸν Σολωμὸν τὸν ποιη-
»τὴν Ρεγάδην, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέψας εἰς τὴν
»Λευκάδα μοῦ ἔλεγε:

— Ὁ Σολωμός εἶνε μέγιστος ποιητής, ἰδίως
»τὸν ἐθαύμαζα, μετὰ τὰ πολυτελῆ δειπνα του.
»Ὅταν ἀδειάζεν αὐτὸς τὸ ποτήρι τῆς μαρσά-
»λας, ἐγὼ ἔμενα με τὸ στόμα ἀνοικτὸν διὰ
»νὰ ἀκούσω τὰς γλυκείας ἐκφράσεις του, τὴν
»σαφήνειαν καὶ τὸ βαθὺ τῶν ἰδεῶν του.»

***

Ὁ Σολωμός, ὅταν ἀνέγνωσε τὰς μεσαιωνικὰς
»μελέτας τοῦ Σπυριδῶνος Ζαμπέλιου, εἶπε:

— Καλὲ, τί ἔπαθε ὁ Σπύρος; ἐντυσε τὸν
»Ἐγὼ με τὸ φελόνι τοῦ παπᾶ μας;

Τοῦτο ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸν Μάντζαρον καὶ
»ἀπὸ τὸν Φρεδ. Ἀλβάναν.

***

Ὁ δυτικὸς ἱερεὺς, κανονικὸς Μ. Σουριάγας,
»σύγχρονος τοῦ Σολωμοῦ, ἐρωτηθεὶς παρ' ἐμοῦ
»τί γνωρίζει περὶ τοῦ ποιητοῦ μας, μοῦ ἀπήν-
»τησε τὰ ἑξῆς:

Ὁ Σολωμός περιεπάτει ποτὲ μετὰ τὸν Σ Μ.,
»ὑπάλληλον τοῦ τυπογραφείου τῆς Κυβερνή-
»σεως. Ἐνας Ἄγγλος κατέχων ἀνωτάτην θέσιν
»ἐσταμάτησε τὸν Σολωμὸν, καὶ μετὰ τὰς συ-
»νήσεις φιλοφρονήσεις, ἠρώτησε τίς ἦτο ὁ πα-
»ρακολουθῶν αὐτόν, διότι ὁ Σολωμός δὲν τὸν
»εἶχε παρουσιάσει, νομίζων ὅτι τοῦ ἦτο γνω-
»στός. Ὁ Σολωμός ἀμέσως ἀπήντησεν ἰταλιστί:

— È la più infame lingua che esiste
»sotto la cappa del cielo: εἶνε ἡ ἀτιμοτέρα
»γλῶσσα ποῦ ὑπάρχει ὑπὸ τὸν οὐρανόν.
»Ἐχαιρετίσθησαν καὶ ἔφυγον. Ὁ Μ. ἦτο ἐν
»Κερκύρᾳ γνωστὸς ὡς ὁ μεγαλειότερος κακολό-
»γος διὰ τοῦτο ὁ εἰλικρινὴς Σολωμός δὲν ἐδί-
»στασε νὰ εἶπῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐνώπιόν του,
»διότι ὁ Σολωμός εἶχεν ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν
»κακολογίαν. Κάποιος εἶπεν ὅτι ὁ Σολωμός ἔ-
»πραξε τοῦτο καὶ διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν
»φιλίαν του, ἡ ὁποία τοῦ ἦτο ὀχληρά.

»Μεγάλη ἦτο ἡ φιλία τοῦ Σολωμοῦ μετὰ τοῦ Θωμαζαίου· ἦσαν ὡς δύο ἀδελφοί.

***

Δημοσιεύομεν μετάφρασιν ἀποσπάσματος ἐπιστολῆς τοῦ ποιητοῦ καὶ φιλέλληνος Ἰταλοῦ Besenghi degli Ughi γραφεύσης ἐξ Ἰθάκης τὴν 1 Ἀπριλίου τοῦ 1830, ἐξ οὗ μανθάνομεν ποῖα ἔργα καὶ ποῖα ποιήματα ἤθελε τότε νὰ μελετήσῃ ὁ Σολωμός. Ἴδου τὸ ἀπόσπασμα:

«..... Ὁ ἐπιφανὴς φίλος μου κόμης Σολωμός, ὁ Βύρων τῶν χωρῶν τούτων, ἐπιθυμεῖ παρα σοῦ τὰ ἐξῆς ἔργα:

»Schlegel, ἱστορίαν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας φιλολογίας κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ambrosoli.

»Λυρικά τοῦ Schiller, εἰς ἰταλικὴν ἢ γαλλικὴν μετάφρασιν εἰς πεζόν.

»La sposa di Messina μετάφρασιν τοῦ Μαφῆ.

»Camillo Porzio, ἔκδοσις ἢ τοῦ Bettoni ἢ τοῦ Silvestri, κατ' αὐτὰς ἔκδοθεῖσα.

»Del Dialogo e dello Stile τοῦ Pallavicini.

»Μετάφρασιν γερμανικῶν ποιήσεων τοῦ Belati εἰς τόμους δύο.

»Τὰ λυρικά τοῦ Schiller, κατὰ πρῶτον.

»Καὶ νὰ εἶνε (εἰξεύρω ὅτι εἶνε) εἰς πεζὸν γαλλιστὶ ἢ ἰταλιστὶ. Καὶ ἐὰν δὲν τὰ ἔχετε, ὅπερ

»δυνατόν, νὰ τὰ ζητήσετε ἢ καὶ νὰ τὰ κλέψετε, ἂν θέλετε. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, καλέ μου Ὀρλανδίη,

»προσπαθήσετε νὰ τὰ λάβω διὰ τοῦ πρώτου ταχυδρομείου. Στέλλετε καὶ τὸν λογαριασμὸν

»ἀλλὰ νὰ εἶνε χριστιανικὸς, ὅπερ θὰ παρακινήσῃ τὸν Σολωμόν, ὅστις ἔχει χρήματα, νὰ

»σᾶς κάμῃ καὶ μεγαλειτέρας παραγγελίας. Διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρομείου θὰ λάβετε καὶ τὰ χρήματα.»

Ὁ Besenghi degli Ughi εἶχε γνωρίσει τὸν

Σολωμόν πολὺ. Ὁ φιλέλλην οὗτος περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας¹.

***

Ὁ Ἀδόλφος Gemma² γράφει ὅτι ὁ Σολωμός ἐδημοσίευσεν ἐν Παβίᾳ τῷ 1823 τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ποιημάτων του. Τοῦτο εἶνε ἀνακριβές. Ἡ πρώτη συλλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1823 ὑπὸ Λοδοβίκου Στράνη ὑπὸ τὸν τίτλον: Rime improvvisate dal Nobile Signor Dionisio Salamon Zacintio. Corfù nella stamperia del Govano 1822, εἰς 8ον ἐκ σελίδων 31. Εἶνε τριάντα Σονέττα. Τῷ 1823 ἔγινε ἐπίσης ἐν Κερκύρᾳ δευτέρα ἔκδοσις.

Ἐν τῷ τίτλῳ Nozze Rossi-Bozzotti ἐδημοσιεύθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1877 ὑπὸ Γαετάνου Ρώση, πλήρες τὸ ποίημα τοῦ Σολωμοῦ Ode per Messa Novella, μετὰ μικρᾶς εἰσαγωγῆς καὶ βιογραφίας ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Βελούδου. Ἡ ᾠδὴ αὕτη εἶχε τυπωθῆ ἑλληνικῶς εἰς τὴν κερκυραϊκὴν ἔκδοσιν τῶν Ἐδρισκομένων τοῦ ποιητοῦ.

***

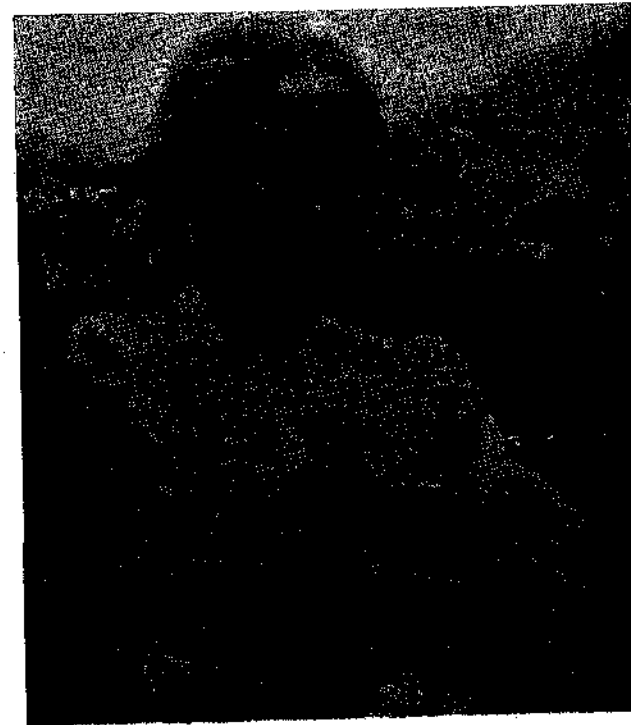
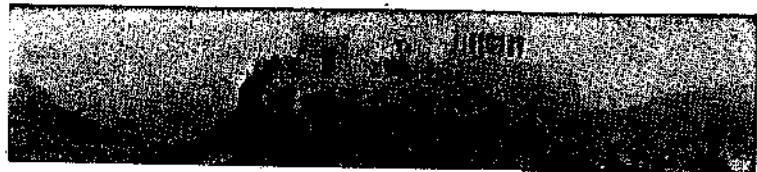
Εἰς τὴν πρόσοφιν τῆς ἐν Ὀδῷ Ἀρσενίου οἰκίας, εἰς ἣν ἀπέθανεν ὁ Σολωμός, ὁ Δῆμος Κερκυραίων ἔθεσε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ τῷ 1857 ἀπέθανεν ὁ ἐν Ζακύνθῳ μὲν γεννηθεὶς, τὴν δὲ Κέρκυραν ὡς ἑτέραν πατρίδα ἀγαπήσας καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐν ταύτῃ διατρίψας, ἔθνικὸς ποιητὴς καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑμνητὴς Διονύσιος Σολωμός³.

¹ Βλέπε: Besenghi degli Ughi. Poesie e Prose, pubblicate per cura di Oscarre de Hassek. Trieste 1834.

² Canti Neo-Ellelici. Verona 1881 σελ. 127.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΣΠΟΥΔΗ

Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΟΙ ΠΡΥΛΛΟΙ

«Μὰ πῶς γίνεται, γρύλλοι μικροί, μαῦροί καὶ λαμπεροί σὰ χάντρες, τὴν ἡμέρα νὰ μὴ λείτε λέξι, καὶ τὸ βράδυ μὲ τὸ φεγγάρι νὰ τραγουδάτε τὸν ἑσπερινὸ τοῦ γεωργοῦ;»

— «Ἄ! τὴν ἡμέρα τέτοια βοὴ κάνουν οἱ σφήγγες καὶ οἱ μέλισσες, ποῦ θὰ ἔθαβαν τὸ τραγοῦδι μας, ἢ ἂν μπορούσε ν' ἀνεβῆ στὸν ἀέρα, τὰ πουλιὰ θὰ μας ἔτρωγαν ὅλους.»

«Κακόμοιροι γρύλλοι!» — «Ἄλλὰ τὴ στιγμή ποῦ γυρνᾷ στίτι του ὁ κύρ μύρμηγκας, ἐμεῖς σιωπηλοὶ ἐνεδρεῖομε, περιμένοντας ὅλα νὰ σωπάσουν.

Κι' ἔπειτα, οἱ κακόμοιροι, σιγαλά, σιγαλά, ἐνώνομε τῆς μικρᾶς μας φωνῆς, γὰ νὰ κάνουν λίγο περισσότερο θόρυβο, καὶ τὸ φεγγάρι ῥιχνοντας τῆς ἀχτίδες του, ἀκούει τὸ τραγοῦδάκι μας.»

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Ὅταν στὸν καθρέφτη κυττᾶς τὰ κοραλῆνια σου χεῖλη, τὴ σηκωμένη σου μυτίτσα, τὸ μάγουλό σου ποῦ λάμπει, τὰ ξανθὰ καὶ κατσαρὰ μαλλιά σου, τοὺς ὤμους σου λευκοὺς σὰν τὸ χιόνι, καὶ γελάς κατεργάριμα γὰ νὰ δῆς στὰ τριανταφυλλῆνια σου μάγουλα ν' ἀνοίγουν δυὸ λιπακάρια, καὶ κάνεις τὴν πεταλοῦδα, καὶ σκύβεις καὶ κουνιέσαι, — διὰν καθρεφτίξῃσαι, ὡραία Λίτσα, εἶνε κάτι ποῦ βέβαια ποτὲ δὲν τὸ σκέφτηκες. — Νά το: ὅταν στὸ γυαλί, γελαστὴ θὲς νὰ κυττάξῃσαι, σοῦ φαίνεται φυσικὸ τὸ χαμόγελο τοῦ καθρέφτη, καί, μικροῦλα μου, αὐτὸ ποῦ βλέπεις τόσο νόστιμο, τὸ νομίζεις ὅλο δικό σου· κι' ἂν τολμοῦσες στὰ κρυφὰ θὰ τοῦδινες ἕνα φιλί. . . — Ὁ Θεὸς νὰ σε φυλάῃ, δύστιχη! Ἡ λαμπρὰ εἰκόνα, αὐτὴ ποῦ προσπαθεῖ νὰ σε γητέψῃ, τὸ πρόσωπο εἶνε τοῦ Διαβόλου. Εἶνε ὁ Διάβολος ποῦ σ' ἀντικρύζει, σὲ ξεγελά, σ' ἔλκυει καὶ ποῦ μὲ τὰ μάγια του, χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θὰ σε καταστρέψῃ.

[Μετάφρασις Α. Μ.]

ΦΡΕΙΑΒΡΙΚΟΣ ΜΙΣΤΡΑΛ

Η ΚΑΤΟΧΗ

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΜΕΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ

— 'Απαγορεύεται ἡ ἀπὸ σκηνης διδασκαλία, τοῦ ἔργου ἀποκλειστικῶς ἐκχωρηθέντος ἐπὶ διαίαν ἀπὸ τοῦ συγγραφέως δι' ἐπίσημον συμβολαιογραφικῆς πράξεως εἰς τὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «'Εθνικὸν Θέατρον» θίασον τῶν κ. κ. ΠΕΤΡΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ καὶ Ν. ΚΟΥΚΟΥΛΑ—

ΠΡΑΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

— Τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως —

ΣΚΗΝΗ Β΄

ΟΘΩΝ

ΟΘΩΝ. — Ἐξερχόμενος τοῦ ἰδιαιτέρου του δωματίου προχωρεῖ πρὸς μίαν ἀπὸ τὰς θύρας τοῦ βάνου τοῦ γραφείου του, ὅπουθεν φαίνεται ἡ Ἀκρόπολις. Ἀκούεται ἔξωθεν ἐκ τοῦ κήπου ἡ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς. — Ὡραῖον ὄνειρον, πῶς ἔτσι ἀπατηλὰ σβύνεις στήν καταχνιά τῶν μαύρων λογισμῶν μου!... ὦ! ἡ ψυχὴ μου πῶς σὲ ἀκούει θλιβερά, μουσικὴ μυστικὴ τῶν ἁγίων μου πόθων!... Ἐλευθερία, πῶς φεύγεις καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν χώραν ποῦ σ' ἐλάτρευσε περισσότερο, ποῦ σοῦ ἔδωκεν ἕνα Προμηθεά καὶ ἕνα Αἰσχύλον. — Κάθεται πρὸ τοῦ γραφείου του. — ὦ! καρδιά μου, βάσταξε ἀγόγγυστα τὴν φαρμακερὴ λάμα... Μητέρα μου τρυφερή, νὰ μὴ βλέπω τὰ ὄραϊα σου μάτια νὰ χύνουν δάκρυα γιὰ μένα κάτω ἀπὸ τὰ ἀνθισμένα προπύλαια τοῦ παλατιοῦ τοῦ πατέρα μου! Ἦταν ἡ προφητεία σου τρομακτικὴ ὅταν μ' ἀποχαιρετούσες στὸ Κούφσαϊν, ἁγία μητέρα, ἀλλὰ θέλω ἡ ψυχὴ σου αὐτὴν τὴν στιγμήν νὰ αἰσθανθῇ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγέννησες ἕνα ἄνδρα!... Αὔ! — Ἐγείρεται καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν θύραν τοῦ κήπου. — Σφουρηλατεῖτε τῆς ἀλυσίδες, στείλτε τοὺς δημίους νὰ μοῦ ματώσουν τὰ χέρια, δὲν σὰς φοβοῦμαι! Ἐδῶ εἶμαι ἀτάραχος, ὁ τάφος ποῦ μοῦ ἀνοίγεται εἶνε δοξασιμένος! Ἄ! τὸ πέλαιγος πάλιν ἐγέμισε ἀπὸ τὰς τριήρεις τῶν βαρβάρων. Ἐρχονται!... ἔρχονται!

ΣΚΗΝΗ Γ΄

ΟΘΩΝ καὶ ΑΜΑΛΙΑ

ΑΜΑΛΙΑ. — Προχωρεῖ σιγὰ πρὸς τὸν Βασιλέα. — Πόσον πρέπει νὰ εἶμεθα ὑπερήφανοι! Ἐγὼ νομίζω ὅτι ζῶ μίαν ἀνωτέραν ζωὴν, καὶ μαζί μου ὅτι δλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἀναστῆ τὴν παλαιάν της δόξαν.

ΟΘΩΝ. — Δεικνύων εἰς τὴν Βασίλισσαν δύο ἔγγραφα ἐπὶ τοῦ γραφείου του. — Ἴδου ἡ καταδίημας. Αὐτὸ εἶνε σχέδιον τοῦ Ρουάν — Ἀναγινώσκει. — «Εἰς τὰ πολεμικὰ συμβάντα τῆς Ἀνατολῆς ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ὑπόσχεται διὰ τοῦ παρόντος ὁμιλόγου νὰ τηρήσῃ οὐδτερότητα, ἀναγνωρίζων ὅτι ἠπατήθη εἰς τὴν πολιτικὴν του, διότι περὶ βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας ἐπρονόησαν αἱ Δυνάμεις καὶ τὸ πρωτόκολλον τῆς 9 Αὐγούστου». Ἴδου καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Οὐαίς: «Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἀναγνωρίζων, ὅτι ἡ Κυβέρνησις αὐτοῦ ἐπολιτεύθη κακῶς, παραχωρεῖ τὴν θέσιν της εἰς ἄλλο Ὑπουργεῖον ὑποσχόμενον νὰ τηρήσῃ οὐδτερότητα...»

ΑΜΑΛΙΑ. — Καὶ τὸ νέον Ὑπουργεῖον;

ΟΘΩΝ. — Εἶνε ὄρος ἀπαραίτητος νὰ τὸ σχηματίσω.

ΣΚΗΝΗ Δ΄

Οἱ ἀνωτέρω, ΠΑΓΚΟΣ

ΟΘΩΝ. — Ἐν ὄργῃ. — Τί εἶνε πάλιν; ΠΑΓΚΟΣ. — Μεγαλειότατε, τὰ συμμαχικὰ πλοῖα ἐφάνησαν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ λέγεται ὅτι οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ θ' ἀνέλθουν μέχρις Ἀθηνῶν. Τὰ καταστήματα ἔξω κλείουν καὶ ὁ κόσμος εἶνε ἔντρομος.

ΟΘΩΝ. — Ἄς ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς θὰ τοὺς ὑποδεχθῶμεν, ὅπως ἀρμόζει εἰς γενναίους ἄνδρας!

ΠΑΓΚΟΣ. — Πρὸ ὀλίγου εἶδα τοὺς πρέσβεις.

ΟΘΩΝ. — Τί ζητοῦν περισσότερο;... Τὴν ζωὴν μου, ἄς ἔλθουν νὰ τὴν λάβουν!... Εἰπέ τους ὅτι τοὺς περιμένω.

ΣΚΗΝΗ Ε΄

Οἱ ἀνωτέρω, ΠΗΛΙΚΑΣ

ΟΘΩΝ. — Καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Σοῦτος;

ΠΗΛΙΚΑΣ. — Θὰ ἔλθουν, Μεγαλειότατε.

ΠΑΓΚΟΣ. — Τὸ σπουδαιότερον δὲν ἐπρόφθασα νὰ εἶπω εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου. Οἱ πρεσβευταὶ πλὴν τῆς βιογραφῆς τῶν ὁμιλόγων, ζητοῦν ἀκόμη νὰ προβῆτε εἰς προφορικὴν ἐνώπιόν των ὑπόσχεσιν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου.

ΟΘΩΝ. — Πῶς ἄλλως ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ καταδίημα; Τὸ ἐκρίωμα θὰ εἶνε ὁ ἑλληνικὸς θρόνος καὶ οἱ δῆμιοι αὐτοί. Πηγαίνετε καὶ εἶπατε, ὅτι τοὺς περιμένω. — Ὁ Παῖκος ἐξέρχεται.

ΣΚΗΝΗ ΣΤ΄

ΟΘΩΝ, ΑΜΑΛΙΑ, ΠΗΛΙΚΑΣ

ΟΘΩΝ. — Πρὸς τὸν Πήλικαν. — Ἄλλ' ἔχομεν ἔν ὑστατον δικαίωμα νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐνώπιον τοῦ ξένου στρατοῦ.

ΠΗΛΙΚΑΣ. — Μεγαλειότατε, δεχθῆτε τὸν συμβιβασμόν. Ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς χθὲς θεωρούμεθα παρητημένοι, πῶς δικαιούμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν διαμαρτυρίαν αὐτὴν καὶ νὰ καταστρέψωμεν ὅ,τι κατ' ἀνάγκην ὑπεσχέθημεν; Παραιτούμενοι νὰ περιπλέξωμεν ἀκόμη τὸ ἔθνος μὲ τοιοῦτον διάβημα, τοῦ ὁποίου τὰς συνελείας δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀκολουθήσωμεν; Ποτέ, Μεγαλειότατε, διότι τοῦτο εἶνε καὶ ἀντιπολιτικὸν καὶ ἐπιζήμιον. Ἡ διαταγὴ τὴν ὁποῖαν ἐδώσαμεν εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς νὰ μὴ ἀντιτάξωσι βίαν εἰς τὴν βίαν, ἀλλὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν ἐγγράφως, εἶνε ἡ ἐκ μέρους μας πρώτη διαμαρτυρησις ἢ δευτέρα καὶ γενικωτέρα εἶνε ἡ παραίτησις μας.

ΟΘΩΝ. — Γνωρίζεις ὅμως τί ἀξιώσεις προβάλλει εἰς ἐκ τῶν διαδόχων σας, ὁ Καλλέργης; Μοῦ ζητεῖ ν' ἀποπέμψω τοὺς ὑπασπιστάς μου, οἱ ὅποιοι ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ποτέ δὲν θὰ τὸ κάμω αὐτό. Αὐριοι αὐτοὶ ἠμποροῦν ν' ἀπαιτήσουν νὰ χωρισθῶ καὶ τὴν Βασίλισσαν.

ΣΚΗΝΗ Ζ΄

Οἱ ἀνωτέρω, ΚΡΙΕΖΗΣ, ΣΟΥΤΣΟΣ

ΟΘΩΝ. — Λοικόν, Ναύαρχε;

ΚΡΙΕΖΗΣ. — Ἡ φλόττα ἐφθασε στὸν Πειραιᾶ. Αὐτὴ τὴ στιγμήν θὰ ἔγινεν ἡ κατοχὴ.

ΣΟΥΤΣΟΣ. — Αἰχμάλωτοι αὐτῆς τῆς ἐπιδρομῆς περιμένουν ἔξω ὁ Γρίβας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Βάσσος, ὁ Καραϊσκάκης.

ΟΘΩΝ. — Ἄς εἰσέλθουν!

ΑΜΑΛΙΑ. — Ἄς ἔλθουν ἀμέσως οἱ πιστοὶ μας καὶ ἡρωϊκοὶ φίλοι...

ΣΚΗΝΗ Η΄

Οἱ ἀνωτέρω, ΓΡΙΒΑΣ, ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ, ΒΑΣΣΟΣ, ΚΑΡΑΓΙΑΚΑΚΗΣ, ΓΕΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ, ΔΙΝΔΕΡΜΑΓΙΕΡ, αἱ Κυραὶ τῆς Τιμῆς.

ΟΘΩΝ. — Πρὸς τοὺς ὑπασπιστάς του. — Τοῦ τιμημένου σας δρόμου γνωρίζω τὸ τραγικὸν ἐμπόδιον.

ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ. — Τῆς Μεγαλειότητός Σου τὸ μαρτύριον τὸ ἀκούσαμε.

ΚΑΡΑΓΙΑΚΑΚΗΣ. — Μιὰ ἔχω ζωὴ, πρόσταξέ με νὰ πεθάνω ἐδῶ σιμὰ στὸ πλευρό σου.

ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ. — Καὶ γιὰ μένα πιά δὲν μένει παρὰ ὁ θάνατος ὡς τελευταία παρηγοριά.

ΓΡΙΒΑΣ. — Ἀργά, τελευταῖος ἀπὸ δλους, ἐφθασα πρόσκοπος δικός σου. Τὰ ἄρματα μου ἄχρηστα εἶνε πιά γιὰ μένα!

ΟΘΩΝ. — Ὅχι! τὰ ἄρματα σας κρατήστε τα, θὰ δηγοῦνται ἕναν καιρό, ὅτι δὲν τὰ ἐτρόμαξε ὁ ἐχθρὸς καὶ ὅτι τὴν τελευταία τους λάμπη πῆρε ἡ ἀδικη βία ἐκείνων, ποῦ στὰ βασιλεία τῆς ἠθικῆς ιδέας εἶνε σήμερα νικημένοι μπροστά μας.

ΣΚΗΝΗ Θ΄

Οἱ ἀνωτέρω, ΒΕΤΤΑΝ

ΒΕΤΤΑΝ. — Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἐφθασαν ἐφιπποὶ ἀγγελιαφόροι!... Τὰ πλοῖα ἀγκυροβόλησαν εἰς τὸν λιμένα!... Ἀμέσως ἀξιωματικοὶ ὤρμησαν στὰ δικὰ μας καὶ τὰ κατέσχον... ἔπειτα στρατεύματα ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τηλεβόλα... Ἐνας Ἄγγλος ἀξιωματικὸς τρεῖς ἐκτύπησε μὲ τὸ σκῆπτρον του τὴν γῆν, σημεῖον, ὅτι τὴν ὑποδούλωσε... Λέγουν ὅτι θὰ βαδίσουν καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἔαν ἡ Α. Μ. δὲν ὑποταχθῇ.

ΣΚΗΝΗ Ι΄

Οἱ ἀνωτέρω, ΠΑΓΚΟΣ

ΠΑΓΚΟΣ. — Αἱ Α. Ἐξ. οἱ πρέσβεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εἶνε ἐδῶ.

ΟΘΩΝ. — Ἀκολουθήσέ με, ναύαρχε, ἀκολούθησέ με, Παῖκε, καὶ σύ, Γενναίε, ἔλα ν' ἀποδώσῃς τὰς τιμὰς... Ὅλοι κύπτουν τὰς κεφαλὰς ἐν πένθει ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Παῖκου, τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Κριεζῆ ἐξέρχεται.

ΣΚΗΝΗ ΙΑ΄

ΑΜΑΛΙΑ, ΓΡΙΒΑΣ, ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ, ΚΑΡΑΓΙΑΚΑΚΗΣ, ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ, ΒΑΣΣΟΣ, ΣΟΥΤΣΟΣ, ΔΙΝΔΕΡΜΑΓΙΕΡ, ΒΕΤΤΑΝ, αἱ Κυραὶ τῆς Τιμῆς.

ΑΜΑΛΙΑ. — Πανηγύρι, γενναῖοι στρατηγοί,

να κάμετε και την σημερινήν ημέραν, είνε ή μεγαλύτερα νίκη σας. Ίδετε πόση ή δύναμίς μας! Έφεραν τούς στόλους των και τούς στρατούς των να μάς υποτάξουν. Και εγώ εΐμαι εύτυχής που θυμίζω αυτή τή στιγμή της μάχης σας και της αδελφές σας. Άς μάς αφήνουν την ζωή, έπρεπε να έχουμε τή δύναμη να τή διατηρήσωμε ως αυτή την ώρα, είνε τό ίδιο ως να έδώσαμε σ' αυτούς τή ζωή μας! Μην κλαίτε, κορίτσια, μην κλαίτε παλληκάρια, χαρήτε. Μιά ημέρα είνε αδύνατον αυτή ή θυσία να μην αναγνωρισθί από τούς ίδιους που σήμερα μάς δεσμεύουν, αφού αυτή την

στιγμή ντροπιασμένα λόγια τούς λέγει ή ψυχή των.

ΣΚΗΝΗ ΙΒ΄

Οι άνωτέρω, ΟΘΩΝ, ΚΡΙΕΖΗΣ ΠΑΓΚΟΣ,
ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

ΟΘΩΝ — Ίδου ότι έτελείωσεν ή υπόθεσις! Του Βασιλέως σας τό μαρτύριον και τής πατρίδος ή συμφορά ως χρησιμεύουν εις τό μέλλον προς κραταίωσιν τής φυλής. Μας έδέσμευσαν, τούς ήναγκάσαμεν όμως να φανοϋν περισσότερον βάρβαροι άφ' ότι είνε, τούς έδειξαμεν ότι ζώμεν.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΒΩΚΟΣ

ΑΙ ΝΕΑΝΙΔΕΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Πολλοί λόγοι συνετέλεσαν ώστε ή νήσος Χίος να αισθανθί έλαφρότερον τόν τουρκικόν ζυγόν από πολλές άλλας ελληνικάς χώρας.

Έν πρώτοις, διοικηθείσα από τούς Γενοάτας επί διακόσια είκοσι έτη πριν κατακτηθί από τούς Τούρκους, δεν έμεινεν άμέτοχος και τινος πολιτισμοϋ, τόν όποιον οϋτως ή άλλως μετέδωκαν οι ξένοι εκείνοι κυρίαρχοι εις τούς κατοίκους της, οϋτινες πάλιν δεν έδείχθησαν άνίκανοι να τόν έπωφεληθοϋν. Έπειτα δε οι Χίοι, παραδοθέντες έκουσίως εις τούς Τούρκους (διότι άπείστεργον την μισαλλόδοξον και τυραννικήν των πρώην κυριάρχων των διοικήσιν), ηήνοθησαν πολυ άπ' αυτών από τής πρώτης ημέρας τής κατακτήσεως, έλαβον δε προνόμια διοικητικά, ένεκα των όποιων διοικήθησαν αυτόνομως υπό αρχόντων, πατρικώς μεριμνώντων περι του λαου και δεξιότατα πολιτενομένων προς τούς κατακτητάς. Και άλλοι ακόμη λόγοι συνετέλεσαν ώστε να μην ένοχληθί πολυ ή νήσος από τούς Τούρκους, αλλά δεν είναι του παρόντος να εκτείνωμεν τόν λόγον περι αυτών, διότι δεν πρόκειται περι τούτου.

Διά ταυτα ή Χίος απέβη κατά τούς χρόνους εκείνους περιώνυμος διά τό εμπόριόν της, διά την βιομηχανίαν της, διά τόν πλοϋτον των κατοίκων της, και διά την φιλομουσίαν της. Κατά τας τελευταίας μάλιστα δεκαετηρίδας του δεκάτου όγδόου αΐωνος και κατά τας δύο πρώτας του έπομένου έθεωρείτο ως τόπος πανευδαίμων έν μέσω της κακοδαιμονίας των άλλων ελληνικών χωρών.

Κατά τούς χρόνους λοιπόν τούτους οι Έθρω-

παίοι περιηγηται, οι καταπλέοντες εις τόν λιμένα της, έβλεπον αυτον γεμάτον από πλοια επί των όποιων έφορτώνοντο τα εξαίρετα προϊόντα της νήσου ίνα μετακομισθώσιν εις άλλας χώρας, αιτινες είχαν ανάγκην αυτών. Ήσαν δε τα προϊόντα ταυτα ποικίλα, προϊόντα τα όποια απέδιδεν ή όλίγη αλλά πάμφορος αυτής γή και ή φιλόπρονος χειρ δεξιου χειροτέχνου, γεωργικά και βιομηχανικά ή χειροτεχνικά. Τα έσπεριδοειδή, ή μαστίχη, τα άμύγδαλα, τα γλυκίσματα, τα μεταξωτά υφάσματα, χρυσοϋφή πανγγία, τα γαϊτάνια άπετέλουν σπουδαιότατον άντικείμενον του χιακου εμπορίου, τό όποιον με τόν καιρόν έξηπλοϋτο πανταχού σχεδόν της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και πολλαχού της Ευρώπης, έπεξετείνεται δε και εις άλλα είδη της άλλοδαπής Τοιουτοτρόπως δεν έμεινε πόλις εμπορική της δυτικής Ευρώπης και τής Ανατολής, εις την όποιαν δεν υπήρχον και έμποροι Χίοι, εύδοκιμοϋντες και προαγόμενοι.

Όταν δε άπεβιβάζοντο οι ξένοι εις την πόλιν, έβλεπον οικίας λιθοκτίστους, μεγάλας και άνέτους, δρόμους λιθοστρώτους και καθαρούς καταστήματα γεμάτα από παντοια εμπορεύματα πληθος ανθρώπων πηγαινοερχομένων να διεκπεραιώσουν τας εμπορικάς των εργασίας φιλανθρωπικά καταστήματα, ναους πλουσίως κοσμημένους, ανθρώπους εύπροσηγόρους και φιλοξένους πολιτισμόν έν γενει όσον δεν έπερίμεναν να ιδοϋν. Έάν δε εις ταυτα προσθέσωμεν τό εύκραές του κλίματος, τας φυσικάς της νήσου καλλονάς, τόν πλοϋτον της βλαστήσεως και την επιμελή καλλιέργειαν της γής, έ-

ξηγοϋμεν εύκόλως την έκπληξιν και τόν ένθουσιασμόν, με τόν όποιον όμιλοϋσι περι της Χίου οι Έθρωπαίοι περιηγηται εις τα περιηγητικά των βιβλια.

Έξέπληττεν όμως αυτούς και ένα άλλο άκόμη, τό όποιον εις κανέν άλλο μέρος της τουρκοκρατουμένης Ελλάδος δεν συνήντων, ή συμπεριφορά των θράϊων της νήσου γυναικών.

***

Αί γυναίκες των πατέρων μας, δια ν' άποφεύγουν τα βλήματα των κυριάρχων, διέμενον καθ' όλην την ημέραν έντός των οικιών, όπου έπεδίδοντο εις τα οικιακά έργα και εις την περιποίησιν και άνατροφήν των τέκνων των. Όσάκις δε κατ' ανάγκην έξήρχοντο, με προφύλαξιν πολλήν προσεπάθουν να άποφύγουν την συνάντησιν των Τούρκων και των ξένων. Έβιάδιζον λοιπόν ταχέως, περιεκάλυπτον τα πρόσωπα, είχαν πάντοτε προς τα κάτω νεύοντα τα βλήματα, και συνοδεϋόντο και από άλλους συντρόφους των. Ένωρίς δε, πολυ πριν έπέλθη τό σκότος της νυκτός, εκλείοντο και πάλιν εις τας οικίας των. Έννοείται, ότι όπου Τούρκοι δεν υπήρχον ή δεν άπεβιβάζοντο ξένοι, αι προφυλάξεις αυται ήσαν όλιγώτεροι. Περι μορφώσεως αυτών οϋδεις δύναται να γίνη λόγος, αφού άμάθεια καχυλή και δυστυχία φρικτή έπεκράτει τότε καθ' όλον τό έθνος. Μόνον εις τό Φανάριον της Κωνσταντινουπόλεως αι γυναίκες έλάμβανον μόρφωσιν αξιόλογον, τινές δε και παιδείαν ύψηλοτέραν.

***

Άλλ' οι περιηγηται διηγούνται, ότι έν Χίω περιερχόμενοι την πόλιν — περι την δύσιν ιδίως του ήλιου — έβλεπον τας νεάνιδας να κάθηνται επί των λιθίνων καθισμάτων, των προ των θυρών των οικιών, καθ' ομάδας. Έκει κατεγίνοντο άλλαι μεν να κατεργάζωνται τό βαμβάκι ή τό μετάξι, άλλαι δε να ράπτουν ή να νήθουν. Συγγρόνως συνωμίλουν, έγέλων, έτραγώδουν, ήστειζοντο και έπειράζοντο άναμεταξύ των με πάσαν έλευθερίαν και χωρις καμμίαν επιφύλαξιν. Άπέναντι αυτών εκάθηντο συνήθως οι νέοι της γειτονιάς, προς τούς όποιους αυται δεν έδισταζον να ρίπτουν από καιρόν εις καιρόν μειδιάματα ή και να άποτεινωσι μάλιστα και λόγους πειρακτικούς και άστειολογίας και ειρωνείας. Τό πράγμα, έννοείται, εφάνετο εις τούς ξένους παράδοξον τοσοϋτω μάλλον, καθ' όσον και προς αυτούς άπέτειναν τόν λόγον και τούς

υπεδέχοντο φιλοφρόνως μειδιώσαι και γελώσαι κατά τρόπον, ως φαίνεται, άπροσδόκητον.

Δεν περιωρίζοντο δε μόνον εις τούτο. Η φυσική των φαιδρότης και ή επιθυμία των να πωλήσουν τα εργόχειρά των ήτο τόσον ισχυρά ώστε εκάλουν τούς ξένους να εισέλθωσιν εις τας οικίας των δια να τα ιδοϋν. Πολλάκις μάλιστα έτόλμων και να λάβουν αυτούς από την χειρα και να τούς σύρωσι προς τόν σκοπόν τούτον έντός των οικιών των, γελώσαι και λέγουσαι προς αυτούς λόγους περιποιητικούς, άμιλλώμεναι δε ποια θα κατορθώση να σηγηνεύση με τα θέλητρά της και με τα τεχνάσματά της τόν άποροϋντα και διατάζοντα ξένον.

Η συμπεριφορά αυτη έξέπληττε τούς ξένους τόσον, ώστε πολλοι κατ' αρχάς ένόμιζον, ότι αι ζωηραι εκείναι νεάνιδες ήσαν περισσότερον από όσον έπρεπεν εύπροσήγοροι. Άλλ' όσοι έτόλμων να υπερβώσι τα όρια της εύπρεπειας και τής ήθικής, έμάνθανον δι' αναμφισβητήτων ένδειξεων, ότι αι γυναίκες εκείναι ήσαν τόσον φρόνιμοι, όσον και εύπροσήγοροι, ότι οι χαριεντισμοί των, τα μειδιάματά των και τα πειράγματα των είχαν μάλλον ιδιοτελή τινα σκοπόν, την πώλησιν των εργοχείρων των, ότι πονηροί διαλογισμοι και άνήθικοι σκέψεις ήσαν ξένα έντελώς προς αυτας.

***

Καθ' εκάστην σχεδόν, μάλιστα δε κατά τας έορτάς, ό δημόσιος περίπατος έγίνετο κατά μήκος της παραλίας, της προς βορράν του φρουρίου της πόλεως. Έκει δε καθ' όμιλους περιεπάτουσαν και αι νεάνιδες, σπανίως ακολουθούμεναι από τούς γονείς των, ως επί τό πλείστον δε συνοδεϋόμεναι από τούς γνωρίμους των νέους. Αί περισσότεραι έφερον έσθήτας λευκάς και είχαν την κεφαλήν στολισμένην με άνθη. Ένώ δε περιεπάτουσαν, έτραγώδουν και πάλιν έγέλων θορυβωδώς και έρριπτον χαλίκια έντός της θαλάσσης. Έν τω μεταξύ έτρεχον καταδιώκουσαι ή μία την άλλην. Κουραζόμεναι εκάθηντο μαζί με τούς νέους κατά γής και συνωμίλουν με πάσαν έλευθερίαν. Τίποτε δεν έτάραττε την εύθυμίαν των και την φαιδρότητά των, οϋδ' αυτη ή παρουσία των γιανιτάρων, οι όποιοι διήρχοντο πολλάκις πλησίον των γελώντες και οϋτοι και χωρις να τας ένοχλήσουν.

Περικτόν να είπω, ότι κατά τόν περίπατον έδίδετο εύκαιρία να συναντηθώσι με τας έκλεκ-

Νεάνιδες τῆς Χίου. — Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Τουρνεφόρ 1717.

τάς τῆς καρδίας των καὶ ἐκεῖνοι ὄσων τὸ στήθος ἐφλόγιζεν ὁ ἔρωσ, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλοῦτο εἰς τὴν Χίον ὄχι διὰ στεναγμῶν, διὰ βλεμμάτων περιπαθῶν λέγει Γάλλος περιηγητῆς καὶ διὰ λέξεων διακεκομμένων, ἀλλ' ἐν μέσῳ γελῶτων καὶ ἄνευ περιστροφῶν.

Τὰ ἔθιμα ταῦτα, τὰ τόσον ἐλευθέρια κατὰ τὸ φαινόμενον, δὲν ἐπροκάλουν ἐν τούτοις οὐδέποτε σκάνδαλα, ὅπως ἴσως θὰ ἐνόμιζέ τις.

Τὸν περιπατον τέλος ἐπέστερον χοροὶ ἐν μέσῳ γελῶτων, τῶν ὁποίων ὁ θορυβώδης ἦχος ἔφθανε πολλάκις καὶ μέχρι τῶν πλοίων, τῶν ἠγκυροβολημένων ἐντὸς τοῦ λιμένος. Ἄμα δὲ ἔδωκεν ὁ ἥλιος, ἀπεσύροντο ὅλοι εἰς τὰς οἰκίας των. Αἱ νεάνιδες ἐκλείοντο ἐντὸς αὐτῶν μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ὅποτε καὶ πάλιν ἐθεῶντο ἐκτὸς αὐτῶν.

***

Ἄλλ' ὄσον ἦσαν ὠραῖαι καὶ ἀφελεῖς εἰς τοὺς τρόπους, τόσον ἦτο ἀλλόκοτος καὶ ἀκαλαίσθητος ἡ ἐνδυμασία των.

Ἐνας ἐκ τῶν περιηγητῶν, ὁ Τουρνεφόρ, μᾶς διέσωσεν εἰκόνα νεάνιδος τῆς Χίου, φορούσης ἐνδύματα τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οὗτος ἦτο εἰς τὴν Χίον, δηλαδὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Ἄλλοι μεταγενέστεροί του μᾶς τὰ περιγράφουσιν εἰς τρόπον, ὥστε σή-

μερον, ὅτε ἐξέλιπε πλεόν ὁ ἐπιχώριος ἐκεῖνος συρμός, ἠμποροῦμεν ὀπισθόδηποτε νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὴν περιεργὸν δι' ἡμᾶς τουαλέταν ἐκείνην τῶν ὠραίων νησιωτῶν.

Ἐφερον λοιπὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λεπτοτάτην ὀθόνην, τῆς ὁποίας ἡ λευκότης ἠμιλλᾶτο πρὸς τὴν τῆς χιόνος καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔδιδον τὸ σχῆμα τιάρας ἢ σαρκίου. Ἐρριπτον τοὺς μακροὺς των πλοκάμους ἐπὶ τῶν ὤμων, ὁπόθεν ἀνέσυχρον αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ προσεκόλλων μὲ χουσαῖς πόρπας. Περιέβαλλον τὸν κορμὸν τοῦ σώματος μὲ σάκκον χονδροειδῆ,

ὅστις ἐσημαίετο περὶ τὴν ῥάχιν εἰς ἐξόγκωμα τῇ ἀληθείᾳ πολὺ ἀκαλαίσθητον. Βραδύτερον ὁμοῦ τὸ ἐξόγκωμα ἐκεῖνο ἐξέλιπε, ἀντικατέστησε δὲ αὐτὸ τὸ κοτόν, τὸ ὁποῖον κατήρχετο μόνον μέχρι τῆς ζώνης. Ἀπὸ τῆς ζώνης δὲ μέχρι τῶν γονάτων κατήρχετο φόρεμα (φουστάνι), τὸ ὁποῖον ἄφηνε πάντοτε νὰ φαίνωνται αἱ κνήμαι, αἱ καλυπτόμεναι ἀπὸ περικνημίδας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λευκὰς ἢ κωνὰς. Ὑποδήματα τέλος κεντημένα, χρώματος ἐρυθροῦ ἢ κίτρινου, προσδεδεμένα περὶ τὴν μικρὰν πτέρναν διὰ κόμβου ἐκ ταινίας ἐρυθρᾶς ἢ ἐξ ἱμάντος, συνεπλήρου τὴν ὅλην ἐνδυμασίαν.

Τὰ ἐνδύματα ταῦτα κατασκευάζοντο ἀπὸ ὑφάσματα βαμβακερὰ ἢ μεταξωτὰ τῆς ἐγγωρίου βιομηχανίας καὶ χειροτεχνίας, τὰ ὁποία ἦσαν πολύχρωμα εἰς τρόπον πολὺ ἀλλόκοτον, ὡς φαίνεται, καὶ χωρὶς καμμίαν καλαισθησίαν. Διὰ τοῦτο οἱ ξένοι τὰ παρετήρουν μετὰ πολλῆς καὶ εὐνοήτου περιεργείας. Ψιμύθιον μετεχειρίζοντο μόνον διὰ νὰ βᾶφουν τὰ φρυδιὰ, ὄχι ὁμοῦ καὶ τὸ πρόσωπον. Ἐμάσων δὲ καὶ διαρκῶς μαστίχαν, ἡ ὁποία, ὡς ἔλεγον, τὰς ἐπροφύλασεν ἀπὸ τὸ ἄσθμα, νόσον διαδεδομένην εἰς πολλὰ χωρία τῆς νήσου.

***

Ἐν τέλει παραθέτω τὸν χαρακτηρισμὸν, τὸν

ὁποῖον δίδει περὶ τῶν κορῶν τῆς Χίου ὁ Γάλλος Μάρκελλος, γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικῆς πρεσβείας, συγγραφεὺς πολλῶν βιβλίων, πραγματευομένων περὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς του καὶ περὶ τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας αὐτῶν, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, γνώριμος δὲ καὶ φίλος πολλῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως διακεκριμένων.

Λέγει λοιπὸν ὁ Μάρκελλος, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν Χίον τῷ 1820, ὅτι αἱ νεάνιδες, ὁσάκις τὸν ἐβλεπον καθ' ὁδόν, τὸν ἐσταμάτων καὶ τὸν περιτριγύριζον, ἐξέβαλον δὲ φωνὰς χαρᾶς, ὅταν εἶδον ὅτι ἠγνόει τὴν γλῶσσαν των. Ἐχουν, λέγει, κάποιαν τόλμην, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀφέλειαν. Εἶναι ἀθῶαι χωρὶς νὰ εἶναι ἐντροπαλαί. Εἰάν δὲ ἡ ἀνατροφή των δὲν μετέδωκεν εἰς αὐτὰς προσποιητὴν τινα ἐπιφυλακτικότητα καὶ σοβαρότητα, δὲν ἀφῆρεσε τοῦλάχιστον οὐδὲν ἀπὸ τὴν ἀπλότητά των καὶ τὴν φυσικὴν των εὐθυμίαν. Μοῦ ἐξήτουν ἄνθη, ὁσάκις ἡ ἀνθοπώλις διήρχετο πλησίον μας, ἐνίστε δὲ καὶ μικρὰ νομίσματα ἀφοῦ δὲ τὰ ἐλάμβανον, ἔφευγον γελῶσαι, τὰ ἔρριπτον ἢ μὲν εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἐπανήρχοντο τέλος νὰ μὲ εὐχαριστήσουν.

Ἀναχωρῶν — ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Μάρκελλος — διήλθον καὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν. Μακρόθεν μὲ ἀνεγνώρισαν. Ἐλθετε, ἔλθετε, ἐφώναζον. Ἴδου ὁ ξένος νέος. Μὲ περιτριγύρισαν ἀμέσως. Εἰπέ μας, ξένε, ποία εἶναι ἡ ὠραιότερα ἀπὸ ἡμᾶς; Διστάζεις; Ἐμπρός, εἰπέ. Καὶ ἐγέλασαν πολὺ. Πόσον ἀργεῖ νὰ ἀποφασίσῃ, εἶπον. Ὁμοιάζει τοὺς γέροντας μας, ὅταν ἐκλέγουν ἄρχοντα. Ὁμίλει λοιπὸν, ὁμίλει. Καὶ ἐξηκολούθησεν ὁ ἐξῆς διάλογος.

— Ὅλαι σας εἶσθε ὠραῖαι.
— Ἀκούετε τί λέγει; Ἴδου ἐν ἄνθος; δὸς το εἰς ἐκείνην τὴν ὁποίαν προτιμᾶς.

— Ἐπροτίμησα μίαν ξανθὴν μὲ μαύρους πλοκάμους καὶ τῆς παρουσίασα τὸ ἄνθος. Ἐκείνη ἐπροχώρησε καὶ τὸ ἤρασε μὲ βίαν. Μετὰ ταῦτα αἱ σύντροφοί της γελῶσαι τὴν ἐποδοθήσαν πλησίον μου. Αἴ! καλὰ! τί σκέπτεσαι διὰ τῆς Χιώτισσες; εἶπαν.

— Ὅτι εἶναι πολὺ λυπηρὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ κανεῖς, ἀπήντησα.

Οἱ γέλωτες ἐδιπλασιάσθησαν.

— Πῶς ὀνομάζεσαι; ἠρώτησα τὴν ξανθὴν.

— Τί σὲ μέλει, ἀφοῦ φεύγεις;

— Θέλω νὰ σὲ ἐνθυμοῦμαι.

— Ἄ! μάλιστα, εἶπε γελῶσα. Αἱ ἀναμνήσεις τῶν νέων λυώνουν ὡς αἱ χιόνες τῆς Σάμου. Ὀνομάζομαι Σεβαστίτσα. — Καὶ ἐγὼ Φρόσω. — Καὶ ἐγὼ Σμαραγδῆ. — Καὶ ἐγὼ Ἐλέγκω, εἶπαν ἐναμίλλως ὅλαι αἱ σύντροφοι. Ἄλλὰ σὺ, μοῦ εἶπεν ἡ Σεβαστίτσα, ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; Ἡ προφορά σου δὲν ὁμοιάζει τὴν ἰδικὴν μας.

— Κατοικῶ πολὺ μακρὰν, ὀπίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ ἐκεῖνα, ὅπου δύει ὁ ἥλιος.

— Μακρότερα ἀπὸ τὴν Πόλιν;

— Ὡ! μάλιστα, πολὺ μακρὰν.

— Ἐχετε πορτοκάλια; Αἱ γυναῖκες σας στολίζουν τὴν κεφαλὴν των με ἄνθη; Αἱ κόραι εἶναι εὐτυχεῖς, ὅπως εἰς τὴν Χίον;

Ἐπεμεδίασα καὶ ἔοπευσα πρὸς τὴν βάρκαν.

Μὲ συνώδενσαν μέχρι τῆς ἀκτῆς. Ἐκεῖ τὰς ἠγχῆθην νὰ ὑπανδρευθῶν ἐντὸς τοῦ ἔτους.

Ἐγέλασαν πολὺ καὶ ἔφηναν κραυγάζουσαι: Ξένε, μὴ λησμονῆς τὰς νεάνιδας τῆς Χίου.

Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

ΤΟ Β' ΑΝΑ ΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΩΝ*

ΚΡΗΤΗ — (ΚΝΩΣΣΟΣ-ΦΑΙΣΤΟΣ)

Μετὰ τὸ γεῦμα ἐν Ἡρακλείῳ ἡ πρὸς τὴν Κνωσσὸν ἐκστρατεία. Ἡ κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Μίνωος ἰδρυθεῖσα ἀρχαία πόλις Κνωσσὸς δὲν ἀπέχει ἢ ὥραν τοῦ Ἡρακλείου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο τὸ ἐπίνειον (Ἀμνισσὸς) καὶ ὁ ναυσταθμὸς, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ θαλασσοκράτορος ἐκείνου βασιλέως. Εἶνε δὲ λίαν παράδοξον ὅτι ἡ πόλις ἀπέειχεν ὅπως δῆποτε ἐκα-

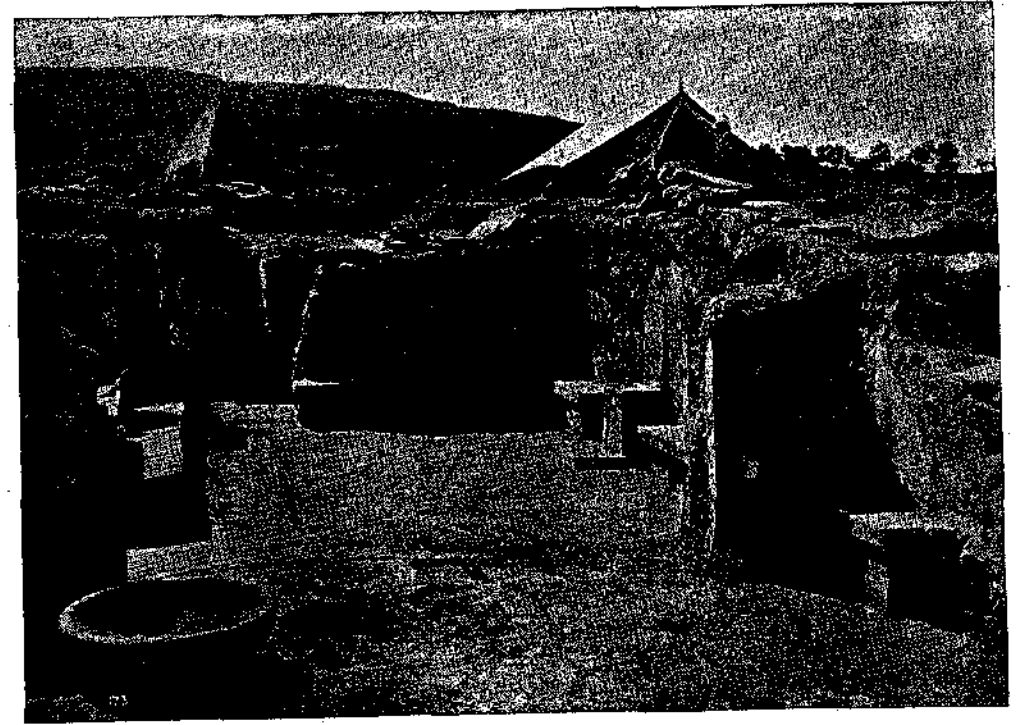
νῶς τῆς θαλάσσης, ἐν ᾗ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐδέσποζον τοῦ ὕγρου στοιχείου καὶ ἐπιδρομὰς ἐπέχειρον πρὸς τὰ ἀπώτατα ἐπὶ τῆς Μεσογείου παραλία. Ἐπίσης παράδοξον εἶνε, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνεξήγητον, ὅτι οὔτε τὸ ἀποκαλυφθὲν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἀνάκτορον, οὔτε ἡ πόλις, ἦτις πάντως πέριξ ἐκεῖτο, κυκλοῦται ὑπὸ τείχους τινός, ὡς αἱ Μυκῆναι, ἢ Τίρυνς καὶ ἡ Τροία καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ προϊστορικαὶ πόλεις. Ἄλλ' ἡ ἀσφάλεια τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἀνα-

* «Παναθήναια» 15 Αὐγούστου καὶ 15 Σεπτεμβρίου.

κτόρου, ἡ ἐκπηγάουσα ἐκ τῆς θαλασσοκρατορίας τῶν νησιωτῶν ἐκείνων, καθίστα πάντη περιττὴν πᾶσαν τοιαύτην, ἀναγκαίαν δι' ἄλλας ἡπειρωτικὰς πόλεις, προφύλαξιν. Τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ, τὸ πρὸς τὸν μυθολογούμενον λαβύρινθον μετὰ πολλῆς πιθανότητος σχετιζόμενον, τὰ ἀναγόμενον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μίνωος κείται ἐπὶ λοφίσκου τινὸς χθαμαλοῦ (Κεφάλια καλουμένου) ὑπερθεῖν τοῦ χειμάρρου Καιράτου, περιοριζόμενον πανταχόθεν ἀπὸ ὑψηλοτέρων ὄρεων καὶ λόφων οὕτως, ὥστε ἦτο ἐντελῶς ἀθέατον ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης. Κατ' ἀκολουθίαν ἐστερεῖτο καὶ αὐτὸ παντάπασι εὐρείας καὶ ψυχαγωγοῦ θέας. Ἦτο ὁμως τοιαύτη ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ εὐμάρεια τοῦ λαβυρινθώδους ἐκείνου κτιρίου, ὥστε ἐπῆρκει αὐτὸ τοῦτο εἰς τὴν ψυχαγωγίαν τῶν ἐνοικούντων. Νὰ φαντασθῆ τις τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ ἐν τῇ ἀκμῇ του δὲν εἶνε εὐκόλον, διότι οὔτε τὰ ὀσημέραι μεγαλοπρεπῆ ἀνατολικά μέγαρα, πρὸς ἃ παρεβλήθη, οὔτε τὰ ἀνάκτορα τῶν μεγαλοπόλεων, οὔτε οἱ στρατώνες, οὔτε αἱ μοναὶ αὐταὶ ἰδέαν παρέχουσι τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς ποικίλης περιεκτικότητος τοῦ ἀνακτόρου ἐκείνου. Μόνον ἐὰν ἀναλογισθῆ τις ἕκτασιν 150 περίπου μέτρων μήκους καὶ ἴσου πλάτους, ἐκτισημένην κύκλῳ εἰς μονόροφα καὶ διώροφα διαμερίσματα, πλαισιούντα ὑπαιθρον ἐν τῷ μέσῳ κολοσσιαίαν αἴλην, δύναται νὰ λάβῃ ἰδέαν τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ βασιλικοῦ ἐκείνου ἐνδιατήματος. Ὅδὸς εὐθεῖα καὶ πλακόστρωτος, ἀποκαλυφθεῖσα ἤδη εἰς μεγάλην ἕκτασιν, ἦγεν ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἀρκτικὸν πρόπυλον τοῦ μεγάρου, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται πλακόστρωτον ἀνδρῶν κλιμακωτὸν χρησιμεύσαν, ὡς εἰκάζεται, εἰς παραστάσεις θεατρικὰς ἢ ἀγῶνας, εἶδος θεάτρου, οὐτινος ἀνάλογόντι ὑφίσταται καὶ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Φαιστοῦ. Ἔτερον πρόπυλον εὐρηται καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος. Διὰ τῶν δύο τούτων εισόδων εἰσῆρχετο τις εἰς τὴν ἐσωτερικὴν, τὴν 60 μ. μήκος ἔχουσαν πλακόστρωτον αἴλην, ἣτις διήρει τὸ κτίριον εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ ἀνατολικόν, τὸ περιλαμβάνον τὴν κυρίως κατοικίαν τοῦ ἀνακτοῦ ἐν ᾧ πάντως καὶ ἡ γυναικωνίτις, καὶ τὸ δυτικὸν ἐνθα αἱ μεγάλαι ἀποθήκαι, ἡ αἴθουσα τοῦ θρόνου, τὸ μέγαρον τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἄλλα πλείστα διαμερίσματα, χρήσιμα εἰς τὸν δημόσιον οὕτως εἰπεῖν βίον τοῦ κυριάρχου. Λεπτομερῆς περιγραφή τοῦ πολυδαίδαλου κτιρίου, τοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαιότερον, παρεμφροῦς, οἰκοδομη-

ματος ἀνεγερθέντος, δὲν εἶνε δυνατόν βεβαίως νὰ δοθῆ ἐνταῦθα, θὰ ἀρκεσθῶμεν δὲ εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν κυριωτέρων μερῶν τοῦ κτιρίου.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοθέατον τοῦ ἀνακτόρου εἶνε ἡ προμνημονευθεῖσα αἴθουσα τοῦ θρόνου, ἡ δι' ἐρυθροῦ χρώματος καὶ τοιχογραφιῶν κεκοσμημένη, ἡ στεγασθεῖσα δὲ καὶ ἐπισκευασθεῖσα οὕτως ὑπὸ τοῦ κ. Evans (τοῦ ἀπὸ τοῦ 1898 ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ μεγάρου εὐδοκίμως ἀσχοληθέντος) ὥστε νὰ ἔχη ἀνακτήσει ἐντελῶς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ὄψιν. Εἶνε δὲ ἀληθῶς ἐπαγωγὸς λίαν ἡ ἐπίσκεψις τοῦ δωματίου ἐκείνου, τοῦ τετραγωνικοῦ καὶ ἐπὶ κίονων ἐδραζομένην τὴν στέγασιν ἔχοντος, ἀπέριτον δὲ καὶ ὅλως ἀρχαϊκὴν τὴν διάταξιν. Κύκλῳ τῶν τοίχων ἀπλοῦται λίθινον συνεχὲς ἔδρανον, (πεζοῦλι) ἐν τῷ μέσῳ δὲ θρόνος, λίθινος ἐπίσης, μεθ' ὑψηλοῦ ἐπικλίντρον, φυλλοειδοῦς τὸ σχῆμα. Ὁ θρόνος οὗτος δὲ εἶνε ἀναπαυτικώτατος ὡς ἐκ τῆς τεχνικῆς ἀπομμήσεως τῶν ἐσοχῶν καὶ ἐξοχῶν τοῦ καθεζομένου σώματος. Ἐναντι τῆς ἔδρας ταύτης δύο κίονες (κυπαρίσσινοι ἀρχικῶς νῦν δὲ λίθινοι) χωρίζουσι βαθύτερον καὶ ὑπαιθρον διαμέρισμα, ἀγνώστου χρήσεως (λουτρόν;). Κατέχεται δὲ τις εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην τοῦ θρόνου ἀπὸ τῆς μεγάλης κεντρικῆς αἴλης, διὰ προθαλάμου ὑψηλοτέρου, ἔχοντος τρεῖς κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν. Ὅτι τὸ διαμέρισμα τοῦτο εἶχε χαρακτῆρα ἐπίσημον, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐλαττοῦργει διοικητικῆς τις ἢ δικαστικῆς πολυμελῆς ἀρχή, φανερόν εἶνε, οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διατάξεως καὶ διακοσμῆσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ προθαλάμου, ἐν ᾧ θὰ παρέμενον πάντως οἱ ἐστέρημένοι ἐπίσημοι τινὸς ἀξιώματος. Ἄλλο διαμέρισμα τοῦ κτιρίου περιεργότατον εἶναι αἱ ἀποθήκαι κείμεναι καὶ αὐταὶ κατὰ τὸ δυτικὸν ἡμισυ τοῦ κτιρίου, περικλείουσαι δὲ ἔτι πῆλους μεγάλους διὰ τὰς ἐγρὰς καὶ λίθινα κιβωτιοειδῆ χωρίσματα, ἐπενδυμένα μολύβδῳ, διὰ τὰς στερεὰς τροφὰς ἢ καὶ διὰ φύλαξιν πολυτίμων κειμηλίων. Διάδρομος μήκους 70 μέτρων, εὐθείς, πλάκωτος καὶ ἰσοδομικῶς διὰ γυνθίων πλακῶν ἐκτισμένος, ἄγει εἰς τὰ ἀναρίθμητα ἐπιμήκη διαμερίσματα ταῦτα, τὰ ὡς ἀποθήκαι χρησιμοποιοῦμενα. Ἐπὶ τοῦ διαδρόμου τούτου σώζονται τὰ πυραμιδοειδῆ ὑποστηρίγματα μεγάλων λυχνιῶν ἢ δάδων, πρὸς φωτισμὸν τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου ἀγωγῶ εἰς τὰς ἀποθήκας. Τὸ διὰ τοῦ διαδρόμου τούτου χωριζόμενον ἕτερον ἡμισυ τοῦ δυτικοῦ διαμερίματος τοῦ ἀνακτόρου, ἀποτελεῖται, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς αἰθού-

Ἡ αἴθουσα τοῦ θρόνου τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ.

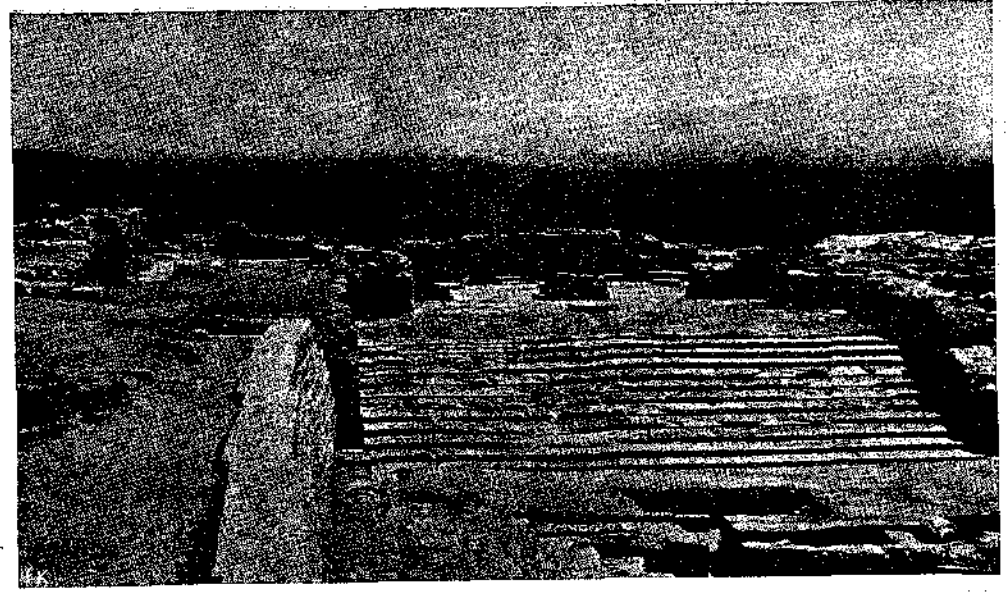
σης τοῦ θρόνου, ἀπὸ διάφορα, ἀγνώστου χρήσεως, οἰκοδομήματα ἐν οἷς πάντως καὶ ἀπὸ διώροφον μέγαρον. Τὸ ἀνατολικὸν διαμέρισμα τοῦ ἀνακτόρου, τὸ διὰ τῆς μεγάλης κεντρικῆς αἴλης ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ χωριζόμενον, περιλαμβάνει τὰ διὰ τὸν οἰκογενειακὸν βίον τοῦ ἀνακτοῦ ἀναγκαῖα οἰκήματα. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο, ἐπὶ κλίτους ἐκτισμένον, ἀναγκάτως διαιρεῖται εἰς διώροφα καὶ ἴσως καὶ τριώροφα ἀλλεπάλληλα οἰκήματα, τῶν ὁποίων αἱ λίθινα κλίμακες διατηροῦνται θανασιῶς. Ὁ κ. Evans προέβη εἰς τοιμηρότατον μὲν ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιτυχῆς ἐγγείρημα, τὴν ἀναστύλωσιν δηλ. καὶ ἐπισκευὴν πολλῶν δωμάτων τοῦ διαμερίσματος τούτου τῶν ἀνακτόρων, ἰσογείων καὶ ἀνωγείων. Οὕτως ὁ ἐπισκεπτόμενος νῦν τὸ μέγαρον λησμονεῖ ἀληθῶς τοὺς διαρρεύσαντας ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτοῦ αἰῶνας καὶ πλανᾶται ἐπὶ στιγμὴν νομίζων ὅτι βλέπει σύγχρονον παραδόξον ἑνὸς οἰκοδομήμα. Ἡ ἀναστύλωσις ἐν τούτοις, ἐκτελουμένη ὑπὸ ἐμπείρου ἀρχιτέκτονος καὶ μετὰ βαθεῖαν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἐρειπίων, ἀποκαθιστᾷ τελείως καὶ ἀκριβῶς τὸ προὔπαρξαν οὕτως, ὥστε οὐδεμία νὰ ὑπολείπεται ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὁρθοῦ τῆς ἀναπαραστάσεως. Καὶ κατέχεται τις οὕτως δι' εὐρείας καὶ ἀπαστραπτοῦσης κλίμακος ἐκ τοῦ

ἄνω ὀρόφου ἐπισκευασθέντος τινὸς διαμερίσματος, εἰς τὸ ἰσογείον πάτωμα καί, διερχόμενος δι' ἐστεγασμένων διαδρόμων, ἐπισκέπτεται τὸ ἀνδρικὸν ἐνδιαίτημα ἀποτελούμενον ἐκ μίας αἰθούσης, τοῦ προδόμου καὶ τοῦ κυρίως μεγάρου μετὰ τοῦτο δὲ, διὰ στενοῦ πλακοστρώτου διαδρόμου, τὴν γυναικωνίτιν, ἦτοι τὸ ἐνδιαίτημα τῶν γυναικῶν, ἀποτελούμενον καὶ τοῦτο ἀπὸ ὑπαιθρῶν τινὰ τετραγώνων χώρων, τὸν προθάλαμον καὶ τὸ κυρίως μέγαρον, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε λουτρόν. Ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις τῶν οἰκογενειακῶν διαμερισμάτων τούτων δὲν ὑπελείπετο ὡς πρὸς τὴν πολυτέλειαν τῆς τῶν ἐπισήμων τοῦ ἀνακτόρου διαμερισμάτων, ἐν τισὶ δὲ καὶ ὑπερέβαλλεν ἐκείνα. Οὕτως οὐ μόνον ἡ κατ' ἰσοδομικὸν σύστημα καὶ διὰ μεγάλων λειψασμένων ἐκ γύψου πλακῶν τοιχοδομία τῶν διαμερισμάτων τούτων ὁμοία εἶνε πρὸς τὴν τοῦ δυτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τοιχογραφιῶν διακόσμησις αὐτῶν, ἥς πλείστα διεσώθησαν τμήματα. Τὸ μέγαρον λ. χ. τῶν γυναικῶν ἐκόσμηε θαλασσογραφία, ἐν ᾗ διακρίνονται δελφίνες καὶ ἄλλοι μικροτέρου μεγέθους ἰχθύς, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν ὑπὸ ποικίλων ἐκοσμεῖτο τοιχογραφιῶν, ὧν πολλὰ διεσώθησαν ἴχνη. Ἐν γένει δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις

λεπτομερείαις τῶν ἀνακτόρων τούτων παρατηρεῖ τις οὐ μόνον τὸ «comfort» τῶν Ἀγγλων, ἀλλὰ καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν ἐξευγενισμόν διαβλέπει τῆς φυλῆς ἐκείνης. Ἡ ὑπαρξίς λ. χ. πλειόνων τοῦ ἐνὸς λουτήρων ἐντὸς τῶν διαφόρων οἰκημάτων τῶν ἀνακτόρων, μαρτυρεῖ τρανῶς τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς. Ἄλλα δέ τινα τῆς ἀνάγκης διαμερίσματα, ἐντεχνότατα διεσκευασμένα, πρόδηλον καθιστῶσι τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι δὲν ἔζων ὑπὸ πρωτογενεῖς συνθήκας, ἀλλ' ὅτι εἶχον κανονίσει καὶ διευθετήσαι τὰ πάντα κατὰ τρόπον ἄκρως ἐξανθρωπιστικόν. Τὸ ἀνάκτορον δὲν ἐστερεῖτο καὶ τῶν ἀναγκαίων βιομηχανικῶν ἐξαρτημάτων τῶν συμπληρούντων τὸ «οἰκοκυριό» ἐνὸς πατριαρχικοῦ οἴκου. Οὕτως ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸ βόρειον τμήμα αὐτοῦ, χώρος τετράγωνος ἐν ᾧ σώζονται δύο πιεστήρια πρὸς ἐκθλιψιν ἐλαιῶν, ὧν ὁ χυμὸς διὰ λιθίνου ἀγωγοῦ ἐφέρετο, εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν, πρὸς τὸ πιθοστάσιον ἐν ᾧ καὶ ἐσώθη ὑπερμεγέθης, πῆλινος πίθος ἕνους τριῶν περὶ τοῦ μέτρου. Ὑπολείπεται ἤδη ἐν τῇ βραχεῖα ταύτῃ καὶ ἀνασκοπικῇ περιγραφῇ τοῦ πολυδαίδαλου κτιρίου νὰ μνημονεύσωμεν δύο αὐτοῦ περιεργωτάτων ἐξαρτημάτων: τοῦ κατὰ τὸ Ν. Α. ἄκρον αὐτοῦ ἀποκαλυφθέντος ναύτου καὶ τῶν φυλακῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν βορείαν πλευράν. Εἶναι καὶ τὰ δύο ταῦτα μνημεῖα χαρακτηριστικώτατα τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτειακοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες, ἐν ᾧ ἦσαν οὕτως εὐλαβεῖς πρὸς τὸ θεῖον, ὥστε νὰ καταστῶσι τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν τῶν (ὡς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ) διὰ τοῦ ἱεροῦ συμβόλου αὐτῶν, τοῦ διπλοῦ πελέκειος, καὶ συγχρόνως νὰ ἀνιδρῶσι βωμοὺς καὶ ναοὺς ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων αὐτῶν. ἦσαν ἔξ ἄλλου τόσο σκληροὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ ρίπτωσιν αὐτόν, αἰχμάλωτον ἢ ἐγκληματίαν, ἐντὸς τῶν ἀπαισίων ἐκείνων ὑπογείων λάκκων, οἵτινες, ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν δηλοῦται, ἀναμφιβόλως ἐχρησίμευον ὡς φυλακαί! Ἔδωσαν δὲ πιθανῶς τὰ ὑπόγεια ταῦτα ἄντρα τὸ ἐνδόξιμον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ περι λαβυρίνθου ἀρχαίου μύθου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ εἶνε αἱ φυλακαὶ αὗται βαθέως (10 - 12 μ.) ἀνωρυγμένα εἰς τὴν γῆν ὀρθογώνια χάσματα, ἐκτισμένα κατὰ τὰς πλευρὰς αὐτῶν δι' ὀγκολίθων λελειασμένων καὶ ἀσφαλιζόμενα ἄνωθεν διὰ θύρας καταπακτῆς! Ὁ διὰ σχοινίου εἰς τὰ τάφαρα ἐκεῖνα καταβιβαζόμενος αἰχμάλωτος, οὐδεμίαν εἶχε πλέον ἐλπίδα φυγῆς, ἐκτὸς μόνον ἐὰν Ἀριάδνη τις..... τρωθῆισα ὑπὸ τοῦ ἀνδρικοῦ

κάλλους τοῦ αἰχμαλωτισθέντος. ἔρριπτε κρυφα αὐτῷ τὸ σχοινίον (τὸν μίτον) τῆς σωτηρίας. Τὸ Ν. Α. τοῦ ἀνακτόρου ἀνακαλυφθὲν ναῖδιον τὸ χωρητικότητά ἔχον 1,50 × 1,50 μ. τὸ στεγασθὲν δὲ καὶ ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Evans, παραμένει καὶ τὰ νῦν, ὅπως καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐν αὐτῷ λατρείας! Ἐγκαταλειφθὲν ἄθικτον καὶ ὡς εἶχεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τελευταίων τοῦ ἀνακτόρου κατοικῶν, μὴ καταστραφὲν δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν, τῶν διὰ μαχαίρας καὶ πυρὸς ἐρημωσάντων τὸ μέγαρον, κατέρρευσε δμαλῶς σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἀπεκαλύφθη ἤδη ἄρτιον σχεδὸν ἐν ὄλαις αὐτοῦ ταῖς λεπτομερείαις. Ἦτο διηρημένον τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τῶν θεῶν ἐνδιαίτημα εἰς τρία μέρη, κλιμακῆδὸν ἀπὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸ βάθος χωροῦντα. Καὶ ἔμπροσθεν μὲν, ἐπὶ πεπατημένου ἐδάφους, ἔκειντο διάφορα πῆλινα σκεύη, περαιτέρω χαλκόςτρωτον τμήμα, ἐφ' οὗ ἴδρυντο πῆλινος βωμὸς ἢ «τράπεζα προσφορᾶς» κατάμετος ποικιλοσχημῶν ἀγγείων, καὶ πρὸς τὸ βάθος, ἐπὶ τοῦ τοίχου, κτιστὸν ἐδώλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἴδρυντο δύο ζεύγη ἱερῶν κεράτων, (ἐκ πηλοῦ καὶ ἐπηλειμμένα ἀσβέστω), φέροντα ἐν μέσῳ τὴν διπλοῦν πέλεκυν καὶ ἐκατέρωθεν πέντε πῆλινα ἀνθρωπομορφα εἰδωλα. Ἦτο τοῦτο τὸ λατρευτικὸν Πάνθειον τοῦ λαοῦ ἐκείνου. Δὲν ὑπάρχει κατὰ συνέπειαν ἀμφιβολία πλέον, ὡς προκύπτει καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν ἐκ Κρήτης ἰδίως εὐρημάτων, ὅτι καὶ οἱ μυκηναῖοι λαοὶ εἶχον τὴν εἰκονικὴν λατρείαν ἐν τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν, ὡς πάντες ἄλλως τε οἱ ὄριμον ἀναπτύξεως λαοί. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἀνακτόρου τούτου, ἢ τιμῶσα διὰ τὴν θαυμασίαν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, τὸν τε πρωτοεργάτην αὐτῆς κ. Evans καὶ τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ Ἀγγλοὺς ἀρχαιολόγους καὶ ἀρχιτέκτονας, δύναται νὰ θεωρηθῆ ἤδη πεπερατωμένη ὡς καὶ ἡ ἑτέρου τινὸς μικροτέρου μεγάρου, κάλλιστα διατηρουμένου, πλησιέστατα δὲ τοῦ ἀνακτόρου κειμένου, ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς πρὸς τὸν Καίσατον. Ἦδη ἀνασκάπτεται ἕτερον οἶκημα τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ, ἀνήκον πιθανῶς εἰς πλούσιόν τινα τῆς πόλεως κάτοικον καὶ κείμενον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν δυτικῶς τοῦ ἀνακτόρου παρὰ τὴν ἀνασκαφείσαν μεγάλην ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τοῦτο ἄγουσαν.

Μετὰ τὴν τόσῃ ἐπαγωγὸν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Κνωσσοῦ, ὧν τὴν ἐρημνίαν εἶχεν ἀναλάβει ὁ κ. Evans ἀφ' ἐνὸς καὶ ὁ κ. Dörpfeld ἐξ ἄλλου, ἀναπληροῦντων τούτους ἐνίοτε τῶν ἐξαιρέτων ἐφόρων κ. κ. Χατζιδάκη

Ἡ Φαιστός.

καὶ Ξανθοῦδίδου, ἐπανήλθομεν εἰς Ἡράκλειον πρὸς τὸ ἐσπέρας κατάκοποι μὲν, ἀλλὰ καὶ πλήρως ἱκανοποιημένοι διὰ τὴν ἔξοχον ἐκδρομὴν. Τὰ ἀτμόπλοια ἀνεχώρησαν ἀμέσως, κατευθυνθέντα πρὸς τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς νήσου, ἵνα ἅμα τῇ αὐγῇ τῆς ἐπομένης προσεγγίσωμεν εἰς δύο ὀρμίσκους τῶν παραλίων ἐκείνων, τὰ Γουρνήα καὶ τὸ Παλαιάστρον, ὅπου ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν ἤδη προϊστορικοὺς συνοικισμοὺς. Καὶ ἐν μὲν τῇ θέσει Γουρνήα ἀνέσκαψεν ἡ ἀμερικανὶς δεσποινὶς Boyd περιεργωτάτην πολίχνην τῶν προϊστορικῶν χρόνων, σώζουσαν ἐτι τὰς λιθοστρώτους ὁδοὺς τῆς, τὰ εἰρήπια τῶν μικρῶν οἰκιῶν τῆς, ἐν οἷς καὶ μεγάρου τινός. Τὸ περιεργότερον ὄλων εἶνε τὸ ἀποκαλυφθὲν καὶ ἐκεῖ ἱερὸν, ἦτοι τετράγωνον δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ὡς ἐν Κνωσσῷ, εὐρέθη βωμὸς πῆλινος μετὰ τῶν ἀνθρωπομορφῶν εἰδωλίων καὶ τῶν ἱερῶν κεράτων τῶν ἀποτελούντων ὡς εἶδομεν, τὸ λατρευτικὸν Πάνθειον τῶν λαῶν ἐκείνων. Τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης εἶνε πολλοῦ λόγου ἄξια, ὡς περιλαμβάνοντα μεταξὺ τῶν ἀγγείων καὶ λίθινα σκεύη, καὶ ἐργαλεῖα χαλκῆ, ἐπίσης εἰδωλα λατρευτικὰ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων κ.τ.λ. Ἡ Δις Boyd, μεταβάσα προηγουμένως εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, μᾶς ὑπεδέχθη ἐρημνεύσασα τὰ τῶν ἀνασκαφῶν. Τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας (Τετάρτη), προσσηράξαμεν εἰς τὴν τριώρον ἀπέχουσαν ἀκτὴν τοῦ Παλαιάστρου ὑπὸ βροχὴν καὶ ἀνεμὸν θυελ-

λώδη. Ἡ ἀποβίβασις ἦτο δύσκολος καὶ ἐπικίνδυνος. Πολλοὶ ἐν τούτοις ἀπετόλμησαν τὴν διὰ τῶν λέμβων τοῦ ἀτμοπλοίου ἀποβίβασιν, πληρώσαντες (ἐνιοὶ τούτων) τὸ τόλμημα δι' ἐνὸς ψυχροῦ λουτροῦ, εὐτυχῶς ἀκινδύνου. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὁμως, κοπάσαντος τοῦ ἀνέμου, ἠδυνήθημεν νὰ ἐξέλθωμεν καὶ οἱ ὀλιγώτερον τολμηροί. Ἡ ἀνασκαφὴ κείται οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἀπεκαλύφθη δὲ καὶ ἐκεῖ δι' ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς σχολῆς, ὀλόκληρος μυκηναϊκὸς συνοικισμὸς, μὲ ὁδοὺς εὐρείας καὶ πλακοστρώτους μὲ οἰκῆματα μονόροφα καὶ διώροφα. Εὐρήματα ἐγένοντο καὶ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην πλείστα καὶ ἄξια λόγου, τοποθετημένα τινὰ τούτων ἐν τινὶ μικρῷ Μουσείῳ παρὰ τὴν ἀνασκαφὴν. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἀπεπλεύσαμεν κατευθυνθέντες πρὸς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς νήσου ἵνα ἐπισκεφθῶμεν τὴν ἑτέραν περιώνυμον ἀρχαίαν τῆς Κρήτης πόλιν Φαιστόν ἐνθα, ὡς γνωστὸν, Ἴταλοι ἀρχαιολόγοι ἀνέσκαψαν παρεμφερῆς πρὸς τὸ τῆς Κνωσσοῦ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς παραλίας (Μάταλλα) εἰς τὴν ἀπεβιβάσθημεν πρὸς τὴν Φαιστόν, τὴν δίωρον ἐκείθεν ἀπέχουσαν, εἶνε ποικιλωτάτη, διερχομένη τὸ πρῶτον διὰ λόφων ὑψηλῶν, ἀμμόδους συστάσεως, ἀκολούθως δὲ διὰ λειμῶν καὶ κομποπόλεων μέχρι τοῦ σημείου ἀφ' οὗ ἀπλοῦται ἀπέραντος ἡ πεδιάς τῆς Μεσαρᾶς, ἢ πλαισιουμένη ὑπὸ τῶν μαγικῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων τῆς Ἰδῆς ἀφ'

ένος και τῶν Ἀστερουσίων ἀπ' ἑτέρου. Ἡ θέα τῶν παλλεύκων ἐκ χιόνος ὁρέων ἐκείνων, ἐν μέσῳ Ἀπριλίου, καὶ ὑπὸ τὴν θαλπερὰν ἀκτίνα τοῦ φεγγαβολοῦντος Ἡλίου — διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη μετὰ τὴν βροχὴν τῆς προτεραίας ἦτο ἐξαισία — κατενθουσίασε πάντας, ἀλλ' ἰδίᾳ τοὺς ἐκ τῶν βορείων μερῶν τῆς Εὐρώπης ἐρχομένους οἵτινες σπανιότατα ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀπὸ λανσαν τοιοῦτου θεάματος. Ἡ τόσον διαυγῆς ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ φῶς τὸ ἀπλετόν, τὸ καταπλημμυροῦν κύκλω καὶ τὰς ἀπωτάτας ἐκτάσεις, ἔφερον τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῆς Ἰδης τόσον πλησίον ἡμῶν, ὥστε ἐνόμιζε τις ὅτι ἤσθάνετο καὶ τὸ ψῆχος τὸ κατερχόμενον ἐκ τῶν ὑπερκειμένων ἐκείνων λευκῶν κορυφῶν. Ἡ πλάνη ὅμως αὕτη εὐχερῶς ἀνελύετο εἰς ἰδρώτα, ὡς ἐκ τῶν καυστικῶν τοῦ Ἡλίου ἀκτίων, καὶ οἱ τῶν συνοδοιπόρων μας, οἱ περὶ διανύσαντες τὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος εἰς Φαιστόν ὁδὸν — ἦσαν δὲ πολλοὶ τοιοῦτοι, ἐκ φόβου πρὸς τὰ τετράποδα — μάτην ἠτένιζον πρὸς τὰ χιονοφόρα ἐκείνα ὕψη, αἰτοῦντες τὸ ἔλεός των. Ἀλλὰ μάτην, ὁ ἥλιος ἔκαιε φρικωδῶς. Ἡ Φαιστός ὅμως διεκρίνετο ἤδη ὑπολευκαίονσα διὰ τῶν ἐρειπίων τῆς, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον λοφοσειρᾶς ὑπερθεῖν τῆς ἑλικοειδοῦς κοίτης τοῦ «Γερωποταμοῦ». Ἡτένισαμεν πάντες μετὰ περιεργείας τὴν θέσιν τῆς παναρχαίας ἐκείνης πόλεως, τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀναφερομένης ὡς μᾶς τῶν μεγάλων Κρητικῶν πόλεων, τῆς κατὰ τὸν Στράβωνα ὑπὸ τοῦ Μίνως οικισθείσης, τῆς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἰσχυροτάτης καὶ πλουσιωτάτης, ὡς πηγάζει καὶ ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ὑπ' αὐτῆς κοπέντων ἀργυρῶν νομισμάτων. Καὶ τῆς πόλεως μὲν ἐκείνης οὐδὲν περιεσώθη ἔχνος, τοῦ ἐπιστέφοντος ὅμως αὐτῆς πολυτελοῦς μεγαρόν τῶν προϊστορικῶν χρόνων τὰ ἐρείπια δύνανται ἱκανῶς νὰ παρασχωσιν ἰδέαν τοῦ πλούτου καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ κυρίαρχου αὐτῆς. Κεῖνται ταῦτα ἐπὶ τῆς ταπεινοτέρας κορυφῆς μακρᾶς λοφοσειρᾶς καὶ 60 περίπου μέτρα ὑπὲρ τὴν πεδιάδα. Ἐίχεν ἐπομένως τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ἀντιθέτως πρὸς τὸ τῆς Κνωσσοῦ, εὐρείαν καὶ μαγικὴν κύκλω τὴν ἀποψιν. Ἐκτισμένον ἐπὶ γηλόφου τὸ ἀνάκτορον τοῦτο κατεῖχε τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἀπασαν καὶ μέρος τῶν κλιτύων αὐτοῦ, ἀποτελούμενον οὕτω καὶ τὸ κτίριον τοῦτο ἐκ διαφόρων ἀλλεπαλλήλων ἰσοπέδων. Τὸ σχέδιον τοῦ ἀνακτόρου εἶνε, ὡς τὸ τῆς Κνωσσοῦ, τετράγωνον περικλεῖον μεγάλην κεντρικὴν αὐλήν. Καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις δὲ αὐτοῦ τὸ κτίριον πολλὰς ἔχει πρὸς τὸ μέγαρον τῆς

Κνωσσοῦ ὁμοιότητας καὶ καταφανὲς γίνεταί, ἅμα τῇ ὄψει αὐτοῦ, ὅτι ἐκτίσθη καὶ τοῦτο κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς τεχνικὰς καὶ ἀρχιτεκτονικὰς συνθήκας. Ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας ὁ αὐτός, ἡ αὐτὴ διάταξις τῶν διαφόρων διαμερισμάτων, ὁ αὐτὸς πλοῦτος καὶ ἡ χλιδὴ ἡ αὐτῇ. Μία μόνον παρουσιάζεται αἰσθητὴ διαφορὰ, ὅτι ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ δὲν ἀνεκαλύφθησαν τοιχογραφίαι, ἦτις καὶ δὲν δύναται νὰ λογισθῇ ὡς τυχαία, διότι οἱ τοῖχοι, κεκοιναμένοι ἀσβέστῳ, φέρουσιν ἀπλῶς διὰ χρωμάτων ἐπιλείψιν. Εἶνε δὲ τοῦτο κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον παράδοξον, καθόσον ἐν τινι ἀπωτέρῳ κειμένη ἐπαύλει τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ τῆς αὐτῆς περίπου τεχνικῆς κατασκευῆς κατὰ τὴν θέσιν Ἁγία Τριάς, αἱ τοιχογραφίαι ἦσαν ἀφθονοὶ καὶ θαυμάσια τούτων ὑποδείγματα ἐκδόμησαν ἤδη τὸ ἐν Ἡρακλείῳ Μουσεῖον. Ἡ ἐπαυλις αὕτη, ἡ μικροτέρας τὰς διαστάσεις ἔχουσα καὶ διάφορον τὴν ἐσωτερικὴν διάταξιν, ἐθεωρήθη ὡς τὸ θερινὸν ἐνδίαίτημα τῶν ἀνάκτων τῆς Φαιστοῦ, διὰ τὸ εὐκράες τῆς τοποθεσίας¹. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ τῆς Φαιστοῦ. Τὸ ἀνάκτορον λοιπὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁμοιάζον τόσῳ πρὸς τὸ τῆς Κνωσσοῦ, ὥστε καὶ νὰ ἀχθῇ τις εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «ἀνγγέρθη τὸ ἐν καθ' ὑπόδειγμα τοῦ ἑτέρου» ἀποτελεῖ ἐν μέγα τετράγωνον περικλεῖον ἐσωτερικὴν ὑπαιθρον μεγάλην αὐλήν, τὴν ἐνοῦσαν τὰ τρία τοῦ οικοδομήματος διαμερίσματα, ἡ μέγαρα, τὸ τῶν ἀνδρῶν δηλονότι, τὸ τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς καὶ τὸ τῆς γυναικωνίτιδος. Πρὸς Δ. τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχεν ἡ δυτικὴ ἐξωτερικὴ αὐλή, ἀπ' ἧς ἀνήρχετο τις πρὸς κλιμακωτὸν ἀνδρῶν, περιοριζόμενον ὀπισθεν ὑπὸ τοῖχου, καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ ἐν Κνωσσῷ, ἐχρησίμευε πάντως ὡς θέατρον δι' ἀγῶνας ἢ παραστάσεις. Μέγας διάδρομος διήρει τὸ ἀνάκτορον εἰς δύο τμήματα, τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον, ὧν τὸ πρῶτον ἦτο τὸ ἐπισημότερον ἐν αὐτῷ δὲ ὑπῆρχον καὶ αἱ ἀποθῆκαι, αἵτινες ὅμως ὑπολείπονται ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν διάταξιν τῶν τῆς Κνωσσοῦ. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἀνακτόρου τούτου, καθ' ὅσον, ὅμοιον ὄν πρὸς τὸ τῆς Κνωσσοῦ, ἐν τισὶ δὲ καὶ ὑστεροῦν ἐκείνου, δὲν παρέχει νέον τι καὶ ἐνδιαφέρον. Ἡ ἐπίσκεψις ὅμως τῶν ἐρειπίων τούτων, τῶν σοφισμένων πολλαχῶς εἰς ὕψος τριῶν καὶ τεσσάρων μέτρων,

¹ Τὰ νῦν ἄλλη ἐπιγράφει περὶ τούτου γνώμη, ἦτις καὶ δεῖται ἐν ἐρευνῆς.

τῶν εὐχερῶς ἀναπαρισταμένων καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις αὐτῶν λεπτομερείαις, παρέχει οὐ μόνον εἰς τὸν ἀρχαιολόγον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἀνεπτυγμένον ἐπισκέπτην, ἀφατον καὶ ψυχαγωγὸν ἀπόλαυσιν. Ἵσως ἡ θαυμασία τοποθεσία, πιθανῶς ἡ ἀρτιωτέρα διατήρησις τῶν πλακοστρώτων διαδρόμων, αὐλῶν καὶ προτύλων, ἴσως καὶ ἡ θαυμασία ὑπὸ ἐποψιν καθαρῆς καὶ εὐλαβείας πρὸς τὸ διασωθῆν ἀνασκαφῆς, καθιστῶσι τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐρειπίων τῆς Φαιστοῦ μᾶλλον ἐπαγωγὸν καὶ πλειότερον διδακτικὴν τῆς τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσσοῦ. Προτρέπομεν πάντα δυνάμενον νὰ ταξειδεύσῃ μέχρι Κρήτης, νὰ μὴ φεισθῇ κόπου, ὅπως ἴδῃ τὰ ἔξοχα ταῦτα ἐρείπια μᾶς ἱστορικῆς πλέον ἐγκαταστάσεως λαοῦ πρὸ τριῶν χιλιετηρίδων καὶ πλέον ἀκμάσαντος ἐν πλούτῳ καὶ πολιτισμῷ.

Μετὰ τὴν τρίωρον διαρκέσαν ἐπίσκεψιν τῶν ἐρειπίων τῆς Φαιστοῦ ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τῶν ἀνασκαφάντων Ἰταλῶν κ. κ. Halber, Savignioni καὶ Mariani καὶ τὴν ἐρμηνείαν, διὰ τοὺς γερμανομαθεῖς, τοῦ ἀκαμάτου κ. Dörfeld, ἰπεύσαμεν διὰ τὴν «Ἁγίαν Τριάδα» τὸ προμνημονευθὲν ἐξοχικὸν μέγαρον τῶν βασιλέων τῆς Φαιστοῦ. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, εἶχε παρατεθῆ τὸ λιτὸν ἡμῶν πρόγευμα,

ποικιλθὲν καὶ δι' ἀποστολῆς γλυκισμάτων καὶ οἴνου κρητικῶν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων. Πλήθος Κρητῶν ἀγροτῶν, συναθροισθέντων ἐκεῖ, ἐώρτασε δι' ἀσμάτων καὶ οἰνοποσίας τὴν ἀφιξίν μας. Δημοδιδάσκαλός τις δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τριακοντάδος νοσημονεστάτων μικρῶν μαθητῶν, ἔφαλε, μετὰ τὸν ἀπαραίτητον πατριωτικὸν λόγον, διάφορα ἄσματα ἐν οἷς καὶ τὸν ἐθνικὸν τῆς Ἑλλάδος ὕμνον, ὃν ἀσκαπεῖς πάντες καὶ ὄρθιοι καὶ ἐν ἀκράτῳ ἐνθουσιασμῷ ἠκούσαμεν ψαλλόμενον ὑπὸ τῶν μικρῶν ἐκείνων «κρητικοπόλων». Ἐκεῖ δι' πλεόν δὲν ἐπεκράτησεν ἡ ἐν Ἡρακλείῳ φρόνησις, ἀλλ' ὁ πατριωτισμὸς ἀχαλίνωτος ἐξεδηλώθη δι' ἐκφράσεων καὶ προπόσεων ἀπερικαλύπτων. Ζήτω ἡ Ἑλλάς, ἐφώνησεν ὁ δημοδιδάσκαλος καὶ τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ πατριώτου διδασκάλου ὑπεδέχθησαν πάντες. Κρήτες καὶ ξένοι, μετὰ χειροκροτημάτων καὶ ζωηρῶν ἐπευφημιῶν. Μετὰ τὸ πρόγευμα ἐπηκολούθησεν ἡ διδασκαλία ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγαρόν καὶ τῶν περὶ ἀνακαλυφθέντων μυκηναϊκῶν τάφων καὶ περὶ ὥραν 4ην μ. μ. ἰπεύσαμεν καὶ πάλιν διὰ τὰ Μάταλα ἵνα ἐπιβιβασθῶμεν τῶν πλοίων καὶ ἀποπλεύσωμεν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

[Ἀκολουθεῖ]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΤΑΗΣ

Ο ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ *

I.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη δὲν ἐπρόφθασε νὰ σκοτεινιάσῃ. Πρὶν ὁ ἥλιος ἀκόμη κρυφθῇ, τὸ φεγγαράκι γλωμοφάνηκε μεσοῦρανα, καὶ μόλις μαζεύθηκαὶ οἱ χρυσοὶ ἀκτίνες, βάλθηκαὶ οἱ ἀργυροί, δυνατώτερες ὀλοένα, νὰ λούζουν τοῦ φθινόπωρου τὶς γλυκαῖες καὶ ὄρατες μελαγχολίες.

Στὸν κήπο μουμπουναῖζον τὰ χρυσάνθεμα κ' οἱ βιολέτες, ἐνῶ χύνουν τὴ μεθυστικὴ τους εὐωδία τὰ τελευταῖα γιασεμὰ καὶ τὰ πρῶτα γιατσέντα. Στὸ ληροστάσι, τὰ κακὸτράχαλα δένδρα γέρονται φορτωμένα με κάρπῳ, καὶ τὸ χῶμα εἶνε ὑγρὸ κ' ὀλοκόκαινο ἀπὸ τὰ πρωτοβρόχια. Στὸ πέλαγο καθὼς ἔστιν οὐρανὸ, τὸ γαλάζιο λάμπει βαθυτέρο τὸν θόλο μισοσκεπάζουν ἅπαντα σύννεφα, ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἔσφορα κ' ἡ βραδυτὴ πνοὴ σηκώνεται ἀπὸ τὴν

* Συνέχεια καὶ τέλος, ἀπὸ τὸ τεῦχος τῆς 15 Σεπτεμβρίου.

ἐλαφρὰ ρυτιδωμένη θάλασσα, ἀλμυρὴ, δροσερὴ κ' εὐωδιασμένη.

Τόσο γλυκεῖα καὶ τόσο κατάβαθα φαιδρὴ εἶνε κ' ἡ μελαγχολία τῆς Φωτεινῆς, ποῦ καθισμένη ἔστὸ ψηλὸ μπαλιόνι, τὴν ὥρα ἐκείνη ποῦ βραδυναίει χωρὶς σκοτάδι, ἀγναντεύει τὸ πέλαγο. Μὲ κρυφὴ λαχτάρα κυττάζει πρὸς τὸ μακρυνὸ μέρος, ποῦ ταύλακόνουν τὰ βαπόρια δταν ἐρχονται ἀπὸ τὴν Πάτρα. Καὶ συλλογίζεται πῶς γρήγορα, πολὺ γρήγορα, θὰ ἴδῃ νὰ καπνίσῃ ἐκεῖ καὶ τὸ εὐτυχισμένο πλεύμενο, ποῦ θὰ τῆς φέρῃ τὸν Ἄγγελο.

Λογάριαζει. Ἐχουν περάσει τρεῖς ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἔφυγε τὸ γράμμα τῆς. Δὲν θὰ περάσουν ἄλλες τόσες, καὶ θὰ φθάσῃ ἔτι βῆλα καὶ ἔτι ψυχὴ τῆς ἡ πολυπόθητη ἀπάντησι. . . Θὰ εἶνε βέβαια δυὸ - τρεῖς γραμμὲς σὲ κανένα γράμμα τοῦ Ἀγγέλου πρὸς τὴν

μητέρα της. Θα λέγη πώς τους επιθύμησε, και πώς αφού δεν έχουνται αυτοί, θα πεταχθή εκείνος καμμιὰ μέρα και θα τὸν ἰδοῦν ἄξαφνα. Αυτό θα τὰ λέγη ὅλα. . . Και ἴσως, πρὶν ἀποφασίση ἢ μητέρα νάπαντήση, βαρετὴ κι' αὐτὴ κι' ἀναβλητικὴ 'στὴν ἀλληλογραφία της. — μιὰν αὐγὴ, τώρα γρήγορα, ἕνα ἀμάξι θάναβη βιαστικὸ και χαρούμενο τὸν δρόμο τῶν πλατάνων και θα σταματήση ἀπέξω ἀπὸ τὴν καγγελόπορτα . .

— Ὁ Ἄγγελος!

Νά, ἡ κουφάλα τῆς γέρικης ἐληῆς τοὺς περιμένει . .

Ἄλλὰ τώρα ἡ Φωτεινὴ δὲν θὰ καμαρώνη, σὰν θὰ τῆς λέγουν γιὰ ταξίδι ὡς τὴν Ἀθήνα. . . Κι' αὐτὴ θὰ βρεθῆ ἔτοιμη, κι' ὁ Ἄγγελος δὲν θὰ βιάζεται καθόλου. . . Ὁ Μίμης θὰ ἔχη πάλι τὰ μαθήματά του. . . Και θὰ φύγουν οἱ δύο τους. Θα φύγουν μακριὰ, πρὸς τὴν ἔνωση, πρὸς τὴν ἀγάπη, πρὸς τὴν εὐτυχία. . . Τὴν κουφάλα τῆς γέρικης ἐληῆς θὰ τὴν εὔρουν ἐκεῖ, μακριὰ. . . Φωλιὰ ζεστή, στρωμένη με βάρτα και στολισμένη με δύο στεφάνια ἀπὸ ἀνθὺς πορτοκαλιῶς. . .

ΒΥΘΙΣΜΕΝΗ 'στὰ γλυκὰ ὄνειρά της, ἡ Φωτεινὴ δὲν θυμήθηκε τὰ μῆνιά της, μ' ὅλη τὴ δροσιά, παρὰ ὅταν τὴν ἐφώνησε ἡ Μαριέττα γιὰ τὸ τραπέζι.

'Στὴν τραπέζια ἦρε μόνο τὸν πατέρα της. Ἡ κυρία Σάντρη εἶχε βγῆ νὰ ρίξῃ, κατὰ τὴ συνήθειά της, μιὰ ματιὰ 'στὸ μαγειρεῖο. Ὁ Μίμης δὲν εἶχε κατεβῆ ἀπὸ τὴν κάμαρά του, ὅπου μελετοῦσε, κι' ἡ Μαριέττα εἶχε ἀνεβῆ νὰ τὸν φωνάξῃ. Νά τὴ στιγμὴ ἐκείνη κι' ὁ ὑπάλληλος τοῦ Γραφείου, — ἕνας νέος κακομοῦρης, ποὺ τόσο ἡ Φωτεινὴ τὸν ἀντιπαθοῦσε, ὅσο ἐκεῖνος 'στὰ βάρη τῆς δόλιας καρδιάς του τὴν ἀποθέωνε, — τακτικὸς και τυπικώτατος 'στὴν ἐσπερινή του ἐπίσκεψι, ἦλθε ἀπὸ τὴ χώρα νὰ παραδώσῃ 'στὸν κύριο Σάντρη τὸ ταχυδρομεῖο.

Ἀπὸψε ἦσαν δύο - τρία γράμματα, δύο - τρεῖς ἐφημερίδες, και κάτι ἄλλο ποὺ δὲν ἔμοιαζε με τίποτα.

Τὰ μάτια τῆς Φωτεινῆς ἔπεσαν ἀμέσως 'στὸν παράξενο ἐκεῖνο φάκελλο, μακρουλό, θεόρατο, ἀπὸ γιαιωνέζικο χαρτί. Ἔσκυψε κι' ἐδιάβασε ἀπέξω, με ἀγνωστο γράψιμο και, κατὰ τὸ φαινόμενο, γυναικεῖο, τὴν ἐπιγραφή: «Πρὸς τὴν Οἰκογένειαν Ἀλφρέδου Σάντρη, Ζάκωνθο». Ἢ νὰ ἦταν;

— Ἐπιτρέπεις, παπάκη;

Ὁ κύριος Σάντρη ποὺ εἶχε βάλει τὰ γυαλιά του κι' ἐδιάβασε τίς ἐτικέτες τῶν ἐπιστολῶν, ἐκύτταξε 'στὸ τραπέζι, εἶδε τὸν μεγάλο φανταχτερό φάκελλο ποὺ εἶχε μείνει με τίς ἐφημερίδες, κι' ἔνευσε τῆς Φωτεινῆς νὰ τὸν ἀνοίξῃ.

Ἡ Φωτεινὴ τὸν ἐπῆρε 'στὰ χέρια της. Τὸν ἐγύρισε ἀπὸ πίσω, και εἶδε ἕνα μεγάλο, ἀγυρό, πλουμιστὸ μονόγραμμα: Ε και Α.

— Μπα! ἐφώνησε με χαρὰ εἶνε ἀγγελτήριο. Ποιὰ πάλι παντρεύθηκε;

Και χωρὶς τὴν παραμικρὴ ὑποψία, χωρὶς κανένα προαίσθημα, με τὴν ἀνυπομονησία μόνο τῆς περιέργειας και με τὸ χαμόγελο τῆς χαρᾶς της, ἐξέχωσε τὸ σκέπασμα τοῦ φακέλλου κι' ἐτράβηξε ἀπὸ μέσα τὸ χαρτί.

Μόλις τὸ ἀνοίξε, ἡ πρώτη λέξι ποὺ ἐπῆρε τὸ μάτι της, ἦταν «Ἄγγελος». Μπα! τί λέει; . . Ἔσκυψε σὰ νὰ μὴν ἐβγαίε κατὰ τὰ γράμματα, κι' ἄρχισε νὰ διαβάξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχή: «Ὁ κύριος Ἄγγελος Δ. Μαρίνης, και ἡ δεσποινὶς Ἐλένη Ἰ. Βλαστοῦ, ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν. . .»

Ἦχος ἀπὸ τὰ χεῖλη της δὲν βγήκε. Μιὰ στιγμὴ ἐσήκωσε με τρόμο τὰ μάτια της ἀπὸ τὸ χαρτί κι' ἐκύτταξε τὸν πατέρα της. Εὐτυχῶς ποὺ ὁ κ. Σάντρη εἶχε ἀνοίξει ἕνα γράμμα, πολὺ σπουδαῖο, κι' ἦταν βυθισμένος 'ς τὸ διάβασμα. . . Και ἡ Φωτεινὴ, με τὰ μάτια ἐντρομα, προσηλωμένα πάντα 'στὸν πατέρα της, λὲς κι' ἔβλεπε θηρίο ποὺ ἐφοβόταν μὴν τὸ ξυπνίσῃ, — ἔφερε τὸ χέρι της 'στὴν καρδιά, ἔπειτα τὸ ἐσήκωσε ὡς τὸ κεφάλι, κι' ἀπόμεινε ἔτσι λίγες στιγμὲς, μετέωρη, σὰν τὸν ἀνθρώπο ποὺ γιὰ νὰ σωθῆ, δὲν ξέρει ἂν πρέπη νὰ μείνῃ στὴ θέσι του, νὰ χυθῆ ἐμπρὸς ἢ νὰ τραβηχθῆ πρὸς τὰ ὀπίσω. . .

'Στὸν κρατῆρα τοῦ Κόκκινου Βράχου, τὴ στιγμὴ ποὺ τῆς μιλοῦσε ὁ Ἄγγελος, τῆς ἐφάνηκε πὼς ἔγεινε σεισμός: — μὰ ἕνας σεισμός ποὺ κάτι ἄφησε ὄρθιο. . . Τὴν ἴδια ἐντύπωσι ἔλαβε και τώρα. Ἀλλὰ ὁ νέος αὐτὸς σεισμός ἐγκρέμιζε, θάλλεγε, και τὰ ἐρείπια τοῦ πρώτου. Κ' ἔξαφνα ἡ Φωτεινὴ ἔχασε ἀπὸ μπροστὰ της τὸν κόσμο, — τοὺς τοίχους, τὸ ταβάνι, τὸ πάτωμα, τὸ τραπέζι, τὴ λάμπα, — κι' ἐδρέθηκε 'ς ἕνα χάος σκοτεινὸ, ὅπου μόλις ἐξεχώριζε τὸν πατέρα της, εἰκόνα θαμπὴ σὲ κραδασμὸ φοβερὸ και ἀτελείωτο.

Αὐτὸ ἐβάσταζε δευτερόλεπτα. Ἐπειτα ξανάφεξε ἡ λάμπα, ξαναγύρισαν οἱ τοῖχοι, στερεώθηκε τὸ πάτωμα, ξαναφάνηκε τὸ τραπέζι, ἔπα-

ψε κάθε κραδασμός. . . Κ' εὐθύς, τὴ Φωτεινὴ τὴν ἔπιασε σὰν τρέλλα, σὰν μανία. Ἐβγαλε τὸ χέρι της ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἐσήκωσε ψηλὰ τὸ ἄλλο ποὺ κρατοῦσε τὸ χαρτί, κι' ἀναστάτωσε τὸ σπιτί με πηδήματα, με γέλια, με ξεφωνητὰ:

— Μητέρα! Ὁ Ἄγγελος παντρεύτηκε! . . Πῆρε τὴν Ἐλίσα τοῦ Βλαστοῦ! . . Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν τὴν 15 Σεπτεμβρίου! . . Ἄστὸς Ἀθήνας! . . Μητέρα! . . Μίμη! . . Ὁ Ἄγγελος! . .

Ἡ ΦΩΤΕΙΝΗ εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ὁ Ἄγγελος εἶχε φύγει ἀπὸ τὸν Κόκκινον Βράχο δυστυχισμένος. Αὐτὸ ἦταν πολὺ ἄλλὰ ξέφρουσε πὼς δὲν ἔφυγε κι' ὀλωσδιόλου μακάριος. Ἡ τύψις και ἡ μετάνοια γιὰ τὸ κακομεταχείρισμα τῶν δύο παιδιῶν, — ἐδῶ ἀπὸ ἐγωισμό, ἐκεῖ ἀπὸ ἀψηφησιὰ, — ἦταν ἀρκετὸ νὰ τοῦ καταστρέψῃ καθ' ἐντύπωσι ὄραίας ζωῆς. Ἀλλὰ ξέφρουσε ἀκόμη, πὼς τὰ αἰσθήματα τοῦ Ἀγγέλου δὲν βαστοῦσαν ὡς τὸν τάφο. . . Μόλις βρέθηκε μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο κι' ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ τοῦ τὰ θυμίζαν και τὰ ξαναγεννοῦσαν, — 'ς ἄλλη ζωὴ, με ἄλλους ἀνθρώπους, με νέες ἐντυπώσεις, ἀπὸ τὸ βαπόρι ἀκόμη ποὺ τὸν ξεμάκραινε, — και ἡ τύψις ἐνύσταζε και ἡ μετάνοια ἀποκοιμήθη.

Ξαναβρῆκε τὴν Ἀθήνα του, τὴν Κηφισιά του, τὰ Φάληρά του, τοὺς φίλους του, τὰ κορίτσια του, τὴ συνειδημένη του ζωὴ. Και σιγὰ σιγὰ, ὁ Κόκκινος Βράχος ξεκαθαρίσθηκε 'στὴ συνειδησί του ἀπὸ κάθε δυσάρεστο και ὀχληρό, γιὰ νὰπομείνῃ σὰ μιὰ γλυκειὰ, μακρινὴ και ὄραια ἐνθύμησι. Κάπου-κάπου, σὲ στιγμὲς ρεμβασμοῦ, ξανάβλεπε και τὴν ἐξαδέλφη του με πόθο, ἀναθυμοῦνταν, ὅπως τὸ εἶχε προαισθανθῆ, μόνο τίς ἡδονικὲς στιγμὲς ποὺ ἐχάρηκε κοντὰ 'στὸ ἀφράτο σωματάκι, και πολὺ θὰ ἤθελε νὰ τὸ εἶχε πάλι 'στὴν ἀγκαλιά του, σὲ καμμιὰ κουφάλα γέρικης ἐληῆς. . . Ἀλλὰ τέτοιους πόθους, τόσο ἀδύνατους, εἶχε χίλιους τὴν ἡμέρα, — φυσικά! Και οὔτε ποτὲ τοῦ πέρασε ἡ ὑποψία πὼς μπορούσε νὰ τὸν ἀγαπᾷ ἡ Φωτεινὴ, — ὦ, αὐτὸ ποτὲ. Κ' οἱ δύο τους, βλέπετε, τίς τελευταῖες ἡμέρες ἔπαιζαν τὸ μέρος τους λαμπρά: Ἐκεῖνος γιὰ νὰ τὴν πείσῃ πὼς θὰ τὴν ἀγαποῦσε χωρὶς ἐλπίδα, αἰωνίως ἐκείνη γιὰ νὰ τὸν πείσῃ πὼς τὸν ἐμίσησε γιὰ ὅλη τὴν τὴ ζωὴ.

'Στοὺς φίλους του ἔλεγε κατενθουσιασμένος: — Ἦμουν 'στὴ Ζάκωνθο, ξέρεις. . . Πέρασα

δεκαπέντε ἡμέρες 'στὴν ἐξοχὴ τοῦ θείου μου. . . Μὰ σὲ μιὰ ἐξοχὴ! . . τρέλλα, ὄνειρο! . .

Ἐπειτα ἐχαμήλωνε τὴ φωνή:

— Και με μιὰ ξαδελφούλα; . . μμ! μπουμπουκάκι!

Ὅταν ὁ φίλος ἐτύχαινε πολὺ στενὸς και πολὺ εἰδικός, κι' ὁ Ἄγγελος πολὺ εὐδιάθετος, ἐχαμήλωνε ἀκόμη περισσότερο τὴ φωνὴ και τοῦ ἐψιθύριζε λίγα λόγια 'στ' αὐτὴ.

Τότε γελοῦσαν και οἱ δύο.

— Ἀλήθεια, μπρὲ μασκαρᾷ; τοῦ ἔλεγε ὁ φίλος του με ψεύτικη φρόνη. Μὰ σὺ δὲν ἔχεις οὔτε ἱερὸ οὔτε ὄσιο!

Κάποτε, ἀπάνω σὲ τέτοια ὀμιλία, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δικαιολογηθῆ, ἐσοβαρεύθηκε τόχα και εἶπε:

— Και ποὺ νὰ ξέρης πὼς λίγο ἔλειψε νὰ τὴν πάρω. Ἄς τα!

— Εἶχε προῖκα τοῦλάχιστο;

— Ἐ! καμμιὰ ἑκατοστή.

— Δὲ βαρύνεσαι! ἐγλύτωσης.

Ἀργότερα, 'στὴν καλοκαιρινὴ Κηφισιά, ξανάησε τὸ περσινὸ εἰδύλλιο με τὴν Ἐλίσα, ἀνανεώθηκαν οἱ προξενεῖες, και ὁ Ἄγγελος, ἐπάνω 'στὸν ἐνθουσιασμό του, και γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ και τὴ μητέρα του ποὺ τὸ ἤθελε πολὺ, — ἔδωσε τὸν λόγο του. Οὔτε ἔλαβε καιρὸ νὰ τὸ μετανοήσῃ, γιὰτὶ οἱ γάμοι συμφωνήθηκαν νὰ γίνον τὸ γρηγορότερο.

'Σ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, δὲν ἐξεχνοῦσε τὴν ἀλληλογραφία του με τὴν κυρία Σάντρη. Ἀρπὰ και ποῦ, μὰ τέλος πάντων τῆς ἔγραφε. Μόνον ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἐτελείωσε τὸ συνοικέσιο, δὲν τῆς ξανάγραψε. . . Δὲν τοῦ πῆγαινε τὸ χέρι νὰναγγεῖλῃ 'στὸν Κόκκινον Βράχο τέτοιο πράγμα. Ὅχι βέβαια γιὰτὶ ἐνόμιζε πὼς ἦταν δεμένος με τὴν παραμικρὴ ὑποχρέωσι πρὸς τὴ Φωτεινὴ. Ἐνα «ἀγαπᾷ» χωρὶς ἀπάντησι, δὲν ἦταν λόγος νὰ τὸν δέσῃ, οὔτε πολὺ ὀλιγώτερο νὰ τὸν κάμῃ δυστυχισμένο, ὅπως τὸ εἶπε, γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ. Ἀλλὰ τὸ εἶπε. Κι' αὐτὸ, ὅπως κι' ἂν θές, ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ ντρέπεται λιγάκι τὴ Φωτεινὴ. Τί θάλλεγε πάλι γιὰ τὸν χαροκῆρα του ἢ «ζακωνθινὴ Ἐγγλέζα», ἂν ἐμάθαινε πὼς γιαιτρεύθηκε τόσο γρήγορα ἢ ἀγιάτρευτὴ πληγὴ; . . Και σὰ νὰ ἤθελε νὰ κερδίσῃ καιρὸ γιὰ τέτοια ἐξευτελιστικὴ ἀναγγελία, ποὺ θὰ κινούσε τὸ εἰρωνικὸ χαμόγελο τῆς ἐξαδέλφης του, ἔκαμε νὰ τοὺς γράψῃ ἕνα μῆνα.

Ὅσπου παντρεύθηκε, και ψυχρὸ, τυπικὸ, κομψὸ, εὐγενικώτατο, ἐφθασε τὸ λιθογραφημένο ἀγγελτήριο. Καλλίτερα βέβαια ἔτσι, μιὰ και καλὴ, χωρὶς λόγια δύσκολα και περιττὰ. . .

“Όσο για την επιγραφή, ποῦ ἦταν με ξένο χέρι, αὐτό, — ἡ ἀλήθεια, — δὲν τὸ ἔκαμ' ἐπίτηδες. “Όλα τὰ ἀγγελτήρια τοῦ γάμου τὰ ἔγραψε τὸ εὐτυχισμένο χέρι τῆς Ἐλίτσας.

ΤΟ βράδυ ἐκεῖνο, 'στὸ τραπέζι, μπροστὰ 'στὴ θεότρελλη καὶ ἀκατανίκητη εὐθυμία τῆς Φωτεινῆς, ἡ κυρία Σάντρη ἔκαμε αὐτὴ τὴν παρατήρησι:

— Περίεργο πρᾶγμα! “Όποτε ἀκούει κανένα γάμο ἢ Φωτεινῆ, κάνει σὰν τρελλή. Προχτὲς πάλι ποῦ ἔμαθε τὸν γάμο τῆς Γιούλιας, ἔκαμε τὰ ἴδια καὶ χειρότερα.

Καὶ ὁμως ὁλωνῶν ἡ χαρὰ 'στὸν Κόκκινο Βράχο, ἐκεῖνο τὸ βράδυ, πρέπει νὰ ἦταν ἀλήθεια τρελλή καὶ τόσο τυφλή, ὥστε κανεὶς τους νὰ μὴν προσέξῃ καὶ νάνησυχῆσῃ, πῶς τις γοργές στιγμὲς ποῦ ἄφινε ἡ Φωτεινῆ τὰ γέλια της καὶ τὴ φλυαρία της, τὸ πρόσωπό της ἔπερνε μιὰν ἔκφρασι τόσο παράξενη, μιὰν ἀγοριάδα, μιὰ συνοφρῶσι τρομακτικῆ. “Ω, μιὰ φορὰ μόνο νᾶπεφτε ἓνα προσεκτικὸ μάτι 'στὸ πρόσωπο ἐκεῖνο, θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν ξεσκεπάσῃ τὸ ψυχικὸ δράμα, ποῦ ἐπάσχιζαν νὰ τὸ καλύψουν τὰ τραγικὰ κύματα τῆς τρελλῆς εὐθυμίας!

Ἄλλὰ κανεὶς δὲν εἶδε, κανεὶς δὲν ὑποπτεύθηκε. Ἡ Φωτεινῆ ἐκρατήθηκε ὡς τὴ συννετισμένη ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἐσιζήτησε με τὸν Μίμη τὸ σχέδιο τοῦ αὐρινοῦ συγχαρητηρίου, — ἔπειτα, ἀπλούστατα, φυσικώτατα ὅπως κάθε βράδυ, ἐφίλησε τὸν πατέρα της, ἐφίλησε τὴ μητέρα της, ἀπὸ τὴν πολλή της χαρὰ ἔδωκε κ' ἓνα φιλὶ τοῦ Μίμη, — αὐτὸ μόνον ἦταν ἀσυνείδητο, — κ' ἀνέβηκε ἡσυχά - φρόνιμα 'στὴν κάμαρά της.

Ἀποφασισμένη!

Δὲν ἄναψε τὴ λαμπίτσα της, δὲν ἐγδύθηκε, δὲν ἔκλαψε. Ἐμεινε ἀκίνητη ἔμπρὸς 'στὸ ἀνοικτὸ παράθυρο με τὶς μισοκρυμμένες γροιλίες, ἔμπρὸς 'στὸ φεγγάρι, ποῦ ἐπλησίαζε νὰ δύσῃ ἀγριωπὸ καὶ κατακόκκινο.

Ἡ ὥρα περνᾷ. Ἡ Φωτεινῆ ἀκίνητη.

Με γοιρωμένα μάτια, ἀδάκρυτα, με ἀνοικτὸ στόμα, ἀστένακτο, παρακολουθεῖ ἓνα δράμα: “Ο Ἄγγελος νεώπαντρος, σὲ μιὰ φωλίτσα ντυμένη με βᾶτα καὶ στολισμένη με στεφάνια ἀπὸ ἀνθοὺς πορτοκαλιάς, κρατεῖ τὸ γράμμα της. 'Στὸ πλάι του ἡ Ἐλίτσα. Τὸ διαβάζει καὶ γελᾷ. Ἐπειτα τὸ δείχνει τῆς Ἐλίτσας καὶ γελοῦν μαζί. Ἐπειτα φιλοῦνται.

Τῆς κάμνει τόσο πόνος, ποῦ δὲν τὸν ὑποφέ-

ρει. Τὴν καίει, τὴν τρελλαίνει. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, κάτω 'στὴν τραπέζια, πασχίζει νὰ τὸ διώξῃ. Ἄλλὰ τὸ φοικτὸν δράμα ξαναπαρουσιάζεται ἐπίμονο, κάθε στιγμή, κάθε στιγμή. . . Καὶ τὸ βλέπει, καὶ τὸ παρακολουθεῖ χωρὶς νὰ θέλῃ.

Ἡ ὥρα περνᾷ. Ἡ Φωτεινῆ ἀκίνητη.

Ἐξαφνα, σὰ νὰ ἐξύπνησε, σκιρτᾷ, λαφιαίζεται. Πηγαίνει ὡς τὴν πόρτα, σιγά, καὶ ἀφογκράζεται. . . Τίποτα, ἡσυχία. “Όλοι ἐκλείσθηκαν εἰς τὶς κάμαρές τους καὶ κοιμοῦνται. Εἶνε ἀργά, — εἶνε ὥρα!

Ἀνοίγει τὴν πόρτα της καὶ βγαίνει.

Σκοτάδι. Σκοτάδι μέσα της, τριγύρω της, παντοῦ. Δὲν βλέπει, δὲν ἀκούει τίποτα. Προχωρεῖ με τὸ ἐνστικτο τοῦ τυφλοῦ. Περνᾷ ἐλαφρόποδη τὸν διάδρομο, κατεβαίνει τὴ σκάλα, διασχίζει τὸν ἄλλο διάδρομο, τὸν πλακόστρωτο, σταματᾷ 'στὴν πορτίτσα τοῦ περιβολιοῦ. Εἶνε κλειδωμένη. . . Ξεκλειδώνει. “Ο κρότος τῆς κλειδαριάς τὴν τρομάζει. Στέκεται μιὰ στιγμή τίποτα. . . Ἀνοίγει καὶ βγαίνει 'στὸν κήπο.

Τρέχει με προφύλαξι ὡς τὰ κάγγελα. Ἡ καγγελοπορτα εἶνε ξεκλειδωτῆ. “Ο μπάρομπ Ἀναστάσης δὲν ἐγύρισε ἀκόμα γιὰ νὰ κλειδώσῃ; Τί καλά! Ἀνοίγει, ἀφίνει ἀνοικτὰ, καὶ φεύγει σὰν τρελλή. . .

Μόλις ἔφριξε τρέχοντας μιὰ ματιὰ ἓνα γύρο. Καὶ ἡ νύκτα τὴν ἐτρόμαξε. Τῆς ἐφάνηκε πῶς οἱ ἡσκιοὶ τῶν πλατάνων, ἀπὸ τὸν δρόμο ποῦ ἔχασκε 'στὸ μικρὸ πλάτωμα, τὴν ἐκνήγησαν νὰ τὴν πιάσουν:

— Στάσου! ποῦ πᾶς;

Καὶ μαζί τους ἔτρεξαν κ' οἱ γέροντες ἐληές, ἀπ' τὸ ληοστάσι, κοῦτσα - κοῦτσα, νὰ τὴν προφθάσουν:

— Στάσου! ποῦ πᾶς;

Καὶ τὰ σύννεφα, ἀσπριδερά 'στὸν μαῦρο θόλο, κατέβησαν κ' αὐτὰ νὰ τὴν περικλώσουν καὶ τὸ κόκκινο φεγγάρι, μισοκρυμμένο 'στὸ βουνό, τὴν ἐκύτταζε με θυμὸ καὶ με φοβέρα:

— Στάσου! ποῦ πᾶς;

Φοβισμένη, κυνηγημένη, λὲς κ' ἐκινδύνευε ἀλήθεια νὰ πιασθῇ, ἔτρεξε μ' ὅλη της τὴ δύναμι.

Ἴσα 'στὸν Κόκκινο Βράχο.

'Στὸ χεῖλος τοῦ κρηνοῦ δὲν ἐσταμάτησε, καὶ με τὴ φόρα ποῦ εἶχε πάρει, ἔδωκε μιὰ καὶ βρέθηκε 'στὴ γούρνα.

Ἐπεσε με τὰ γόνατα κ' ἐπόνεσε. “Ο πόνος τὴν ἔκαμε νὰ συνέλθῃ. Ἐδείλιασε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ τὸ μετάνιωσε. Ἄχ, τί ἐπῆγαινε νὰ κάμῃ! . .

Ο ΓΑΥΚΥΤΕΡΟΣ θάνατος.

Ναί! μόνο 'ς αὐτὸ δὲν τὴν ἐγέλασε ὁ πλάνος. Πέφτει. . .

Ἡ φοικτὴ παραξάλῃ τῆς γίνεται μέθη γλυκειά, καὶ 'στὸ σκοτάδι της ἀπλόνηται φῶς, φῶς!

Εἶνε ἡμέρα. Ἐξύπνησε ἀπ' ὄνειρο κακὸ. Ἄχ, τί χαρὰ! ὅλα ἦταν ψέματα. “Ο Ἄγγελος δὲν παντρεύθηκε μ' ἄλλη. “Ο Ἄγγελος ἔλαβε τὸ γράμμα της. . . κ' ἔτρεξε, καὶ τώρα βρῖσκειται κοντὰ της. . .

Κοντὰ της, 'στὴν ἀγκαλιά της, 'στὴν κουφόλα τῆς γέροντες ἐληές, φωλίτσα ντυμένη με βᾶτα καὶ στολισμένη με στεφάνια ἀπὸ ἀνθοὺς πορτοκαλιάς. . .

Πέφτει.

Γύρω φῶς.

“Ω, τί ὠραῖος ποῦ εἶνε! Καὶ πῶς τὴν ἀγαπᾷ!

Τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν σφίγγει, τὸν γλυκοφιλεῖ 'στὸ στόμα.

Καὶ τὸ φιλὶ, λαχταριστὸ, μακρινό, ἀτελείωτο, τῆς δίνει τόσην ἠδονή, ποῦ ἡ τρισευτυχισμένη λιγοθυμᾷ.

Δὲν αἰσθάνεται πιά τίποτα.

Πέφτει.

Τὸ σωματάκι ἐναέριο, κτυπᾷ 'στὶς μυτερές πέτρες, καὶ τὸ ἀβρὸ κρέας τρυπιέται, ξεσχίζεται, κουρελιάζεται.

Δὲν αἰσθάνεται τίποτα.

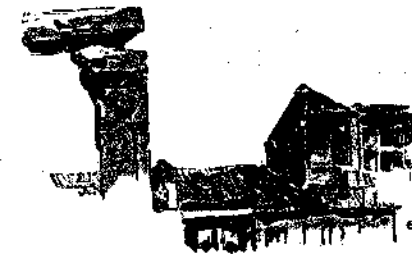
Εἶνε πεθαμένη.

Πέφτει.

Καὶ κάτω ἡ θάλασσα, ποῦ γαληνεύει ἀνάμεσα 'στὸς βράχους, δέχεται 'στὴ μητρικὴ ἀγκαλιά, με ξαφνιασμένο πάφλασμα καὶ με ραντίσματα πόνου, — ἓνα πτώμα.

11 Νομβρίου 1904 — 8 Ἰανουαρίου 1905.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΝΤΖΑΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΣ θάνατος θλιβερός ήγγελεθ η πρό δλίγων ημερών. Είς μίαν γωνίαν μοναχικήν, είς τό Δαφνί, όπου έζησε τās τελευταίαις του ήμέραις, έτάφη ένας ποιητής, ο Γεώργιος Βοντζαλιδής. Μία ζωή μελαγχολική, μοιρολάτρης, γεμάτη από αγάπην, εύγενειαν, όλη όνειρα και καλωσύνη. Η ζωή αυτή, δλόκληρη, πάντοτε θλιμμένη, χωρίς χαράν, χωρίς στολίδια άλλα, δίνε χυμένη μέσα είς ένα τραγουδί. Τραγουδί πνιγμένον είς τό πάθος. Δεν έφροντίζε να του δώση την μορφήν που θα έδιδε άλλος, προσπαθών να τό υποτάξη είς την τέχνην. Μία εξακολούθησις των ποιητών της ρομαντικής σχολής. Ας είπω καλύτερα της ύπερρομαντικής. Πάντοτε τό παράπονον, τό κλάμα. "Όχι ως στολίδια της λοιπής ζωής, άλλ' αυτή ή ζωή δλόκληρη, χωρίς διακοπάς, χωρίς έναλλαγάς. Ένας ρυθμός. Ο ρυθμός που αναβλύζει ορμητικά, που τον φωτίζει όμως έδω κ' έχει ένα συμπληρωτικό φώς.

Τά ποιήματά του ο Βοντζαλιδής έγραφε, εκτός δλίγων, είς την καθαρεύουσαν. Είναι στροφαι, γραμμένα είς την δημοτικήν, που ένέχουν, νομίζεις, την αφέλεια δημοτικού τραγουδιού :

*"Οι' αναπαύονται γλυκά
Στου θανον την άγκάλη
"Ολα, ε' άγέρη, τό πουλί,
Τό δάσος, ε' άερογάλη
Μόν' ή καρδιά μου ή δύστηνη
Που πάντα αέ ποθει,
"Ακόμα δεν κοιμήθηκε
Ότε θα κοιμηθῆ.*

*Πούδ έχει αγάπη μουσική
Κ' έχει τον θανον φίλο;
Ποτέ δεν βρίζκει ανάπανοι
Απ' τον βορειά τό φύλλο.
Ποτέ δεν βρίζκει ανάπανοι
Κ' εκείνος π' αγαπῆ.*

Αλλ' ή ζωή του Βοντζαλιδη απομένει ύψηλότερα από την ποιήσιν του. Την έγνωρίσα — ήμεθα παιδικοί φίλοι — παλλομένη από χίλια συναίσθηματα, ταπεινήν, τυραννισμένην, άριστοκρατικήν.

Πρό δύο μηνών ήλθεν ένα κρωί ο αδελφός του να μου αναγγείλη ότι ο Βοντζαλιδής δεν ήμύρεσε να παύση εναντίον φοβεράς νόσου. Έπόνεσε ή Μοίρα την δυστυχίαν του και έχωσε τό σκατάδι επάνω είς την διάνοιάν του. Και ο δυστυχής αδελφός ήλθε από την πατρίδα των, συνοδείων τον Βοντζαλιδη, διά να κλείση τό σάμα του είς τό μελαγχολικόν ίδρυμα παρα τό Δαφνί. Έμειναν όλίγαις ήμέραις είς τās Αθήνας. Ητον ή όνειρομένη του πόλις. Ήδω έσπουδάσε νομικός, έδω έζησε τά καλλίτερα χρόνια του, κ' έδω ένεπιστεύθη τό όνειρόν του όταν έπέστρεψε είς την Σμύρνην, να ζήση εκεί την ζωήν της πραγματικότητας. Στο φώς των Αθηνών άνοιξαν και πάλιν της ψυχής του τά μάτια.

Τί θλιβερόν τό κλάμα του :

*"Αχ, θαρωδ' πώς άλλο δεν θα ζήσω μήνα.
Τη γλυκειά μου Σμύρνη δεν θα ξαναϊδω.
Θα πεθάνω θέλω μέσα στην Αθήνα
Και τά κόκκαλά μου θα ε' άφήσω έδω...
Μά ή Μοίρα αντίως θέλη να πεθάνω
Είς αυτή της δόξης την πατριδ' επάνω,
Δεν με μέλει... θα'χω ήσυχο τό μήμα
Και θα με σκεπάζη γῆ κοιμητική.
Μοναχά με μέλει που δεν σ' έχω, κρωί!
Στό πλευρό μου τώρα, μάνα μου γλυκειά*

*"Ο χειλιδονάκια που τραλά πετάτε,
"Έχω να σας δώσω μία παραγγελιά
Με καρδ' στη Σμύρνη αν τυχόν και πάτε
Και στο σπυτικό μας κίσατε φωλιά,
Τη γλυκειά μου μάνα διαν την ιδίη,
Μη τον θάνατό μου, μη της τον ελατή.
Πητε της πώς θα'ρθω να την δω με χρόνια,
Πητε της πώς είμαι πάντοτε καλά.
Μά τον θάνατό μου κρύψτε, χειλιδόνια,
"Αχ, θα της στοιχίσω δάκρυα πολλά!*

Έζησε όλίγαις εβδομάδας, θαμμένος μέσα στη διπλή του μοναχιά. Η αναλαμπή εκείνη διήρκεσε μίαν στιγμήν. Μόνον διά να χαρτίσει τās Αθήνας του και ν' αποχαιρετίση την ζωήν.

KIMON MIXALIDIS

ZOZE - MAPIA - EPENTIA

— Πατρινή Ανάμνησις —

ΗΤΟ ή εποχή όπου ελάτρευον την ποιήσιν του Έρεντιά και δύο καλά λογικά του φιλοσόφου και ποιητού Λουί Μενάρ μου έχρησίμεισαν ως εισιτήριον πλησίον του άριστοτέχνου ποιητού των Τροπαίων. Με τούς άρχοντικούς του τρόπους ο έραστής του Έλληνικού Ώραίου μ' έδέχθη είς τό ασήθηώς καλλιτεχνικόν γραφείον του της Βιβλιοθήκης του Ασενάλ της οποίας ήτο διευθυντής. Η φυσιογνωμία του, γεμάτη από γλυκύτητα, δεν είχε τίποτε τό συγγενές με την του Λεκόντ Ντελλί, την άηλεή και ασθηρῶν εκείνην φυσιογνωμίαν που έγνωρίζα εκ παραδόσεως και ή οποία ήτο τό φόβητρον όλων των νεαρών ποιητών Απειναντίας ο Έρεντιά συνελάει και' έξοχήν τούς νέους των Μουσών Ιερεις και είχε την άγγελικήν ήτοιμονήν ν' ακούη όλας τās φαντασιοπληθίας των χωρίς να κάμη και τον ελάχιστον μορφασμόν.

Λέγουν εν τοιούτοις ότι, υπό τό μελίχιον της φυσιογνωμίας του εκρίπτετο ένας από τούς μεγαλειέτους εϊρωνας. Πολύ πιθανόν τοῦτο. Αλλ' εγω, μολονότι έτρεφον μακράν την κόμην, δεν διέτρεχον κανένα κίνδυνον να πιστοποιήσω την φήμην της εϊρωνείας του διά τον άπλούστατον λόγον ότι δεν έφερον μαζί μου κανένα ποιήμα προς ανάγνωσιν άλλα μόνον ως ξένος, τον ελικρινή θαυμασμόν μου. Τοιουτοτρόπως είς την θωπειαν του βλέματος του, με τό όποιον με περιέ-

Zoze - Maria - Epentia

βαλεν δλόκληρον, και είς την πρόσκλησιν του να καθίσω, ένθυμούμαι ότι έτραύλισα λέξεις τινάς μαθητού προς περιφανή διδάσκαλον και έβυθίστην είς την σιωπήν.

Εδύτως τό γράμμα του Μενάρ κατέστησε τον Έρεντιά όμηλικόν και συγχρόνως με απήλλαξε της όχληράς συνηθείας να του ψιθυρίζω θαυμασμούς. Είπε αληθές ότι έγνωρίζα εκ στήθους τά περισσότερα συνέτα του, άλλα με τοῦτο δεν θα ήμην όλιγώτερον όνοχλητικός. Έγκατελείφθη λοιπόν είς τον ένθουσιασμόν του ποιητού των «Κενταύρων» και της «Αθήνης» διά τον ιδίόρρυθμον Μενάρ όστις έβυθίζετο είς τούς παρωχημένους πολιτισμούς, ένθουσιασμόν που έξωγραφίζετο είς τό πρόσωπον του μεγαλοπρεπής και υπερήφανος όπως τό ώραιον πνεύμα του είς τούς λαζευτούς στίχους των συνέντων του. Και ο ένθουσιασμός αυτός του Έρεντιά προς τον Μενάρ ήτο δικαιολογημένος διότι ο συγγραφέας του «Έλληνικού Πολυθεϊσμού» ύπηρξεν ο αγαπητός του διδάσκαλος και ένέπνευσεν είς αυτόν καθώς και είς τον Λεκόντ Ντελλί τον έρωτα και την νοσταλγίαν του θείου Έλληνικού Πολιτισμού, του ένταφιασμένου υπό τά έρείκια των αρχαίων ναών.

Ός εκ τοῦτου δεν ξεκλήγην όπου, άντι να μου όμύληση διά τον Έλληνικόν ούρανον — όπως θα τό έκαμε κάθε άλλος όλιγώτερον ποιητής — ήρχισε να πλέχη τό εγκώμιον του Μενάρ. Ο ποιητής της «Θηβαϊδος» με παρουσίαζε, και ήτο πολύ φυσικόν να στραφή περι αυτόν και ή συνδιάλεξις. Αλλως τε με δύο τρεις λέξεις μου ο ποιητής των Τροπαίων άντελήφθη τον βαθύν θαυμασμόν μου προς τό ρικνόν γερόντιον τό όποιον ένεχελευν είς την ψυχήν του δλόκληρον την Έλλάδα του πάλαι και που ή παράδοσις των ένεικτών άντι να έξασθενίση είχε μάλλον ένδυναμώσει είς την διάνοιαν και την καρδίαν του την λατρείαν προς τον ώραιον κόσμον που έδημιούργησε τον Δία με την λεγώνα τούτων άλλων θεών.

Και επί τη σύκαιρία πύθη ήκουσα άπειρίαν άνευδότην, τά όποια διηγείτο με όλην την άρμονίαν που χαρακτηρίζει δλόκληρον τό έργον του και με όλην την μετριοφροσύνην που παρουσιάζει τον αληθινόν ποιητήν και ως τέλειον άνθρωπον. Μου έλεε πώς έγνωρίσε τον Μενάρ και πώς τον έθεώρει ως αληθή διδάσκα-

λόν του. ότι εκείνος του είχε διευκρινίσει πλείστα σκοτεινά σημεία της Έλληνικής αρχαιότητος, και τό ουσιώδέστερον ότι άνευ αυτού ίσως δεν θα ένεπνέετο ποτέ τούς «Κενταύρους» του, ένα από τά γραφικώτερα και άρμονικώτερα των συνέντων του. Και όστω όμύλων διά τον Μενάρ, έμμέσως μου έξέφραζεν όλην την λατρείαν του προς την Έλλάδα, είς της οποίας την φιλολογίαν είχε έμβαθύνει, και την ιδιαιτέραν του αγάπην προς τον γηραιόν Όμηρον. Και έφ' όσον όμίλει, ή ψυχή μου καθίστατο ελαφροτέρα και αλχημάλωτος της κομψής του φράσεως, που κατακαλύπτει τό πνεύμα μου μέσα είς την μαγευτικήν ζωήν του παρελθόντος.

Όταν τον άπεχαιρέτησα, ένθυμούμαι άκόμη μετ' εύγνωμοσύνης με πόσην εύγένειαν με προσεκάλεσε να τον επισκεπτόμαι και να συνομιλούμεν διά τούς αρχαίους πολιτισμούς. Της εύγενούς αυτής προσκλήσεως έποφελήθην επανειλημμένως και όστω συχνά μου όμίλησε διά τον Άνδρέ Σενιέ, τον Λεκόντ Ντελλί τον Ζάν Μορεάς και τον κ. Ψυγάρον του όποιου έφαινετο ότι συμεμερίζετο τās περι νεοελληνικής γλώσσης ιδέας και τās εύρισκε βασίμους υπό καλλιτεχνικήν έποψιν, με κάποιαν επιφυλακτικότητα όμως ως προς τό σύνολον. Αλλ' εκείνο που δεν θα ήλημονήσω ποτέ, ήτο ο ένθουσιώδης θαυμασμός του προς την τελευταίαν ποιητικήν έξέλιξιν του Μορεάς. Ήσαν αί ήμέραι όπου ή Γαλλική Δημοκρατία εκόσμηι τό στήθος του ποιητού των «Στροφών» με την έρωθράν ταυιάν της Λεωφό- νος της Τιμής κατά πρότασιν της Ακαδημίας, και είς την όποιαν πρότασιν είκοσιπέντε εκ των Αθανάτων είχαν θέσει τās υπογραφάς των. Τό Παρίσι δλόκληρον όμίλει διά την παρασημοφορίαν αυτήν, και τά άρθρα είς τās έφημερίδας και τά περιοδικά εγκωμιαστικά και γεμάτα από θαυμασμόν διά τον Έλληνα ποιητήν, τό ένα κατόπιν του άλλου έξοχόμενα, έδιδον τροφήν είς τās συζητήσεις διά τό έργον του Όλυμπίου ποιητού.

Μίαν των ήμερών αυτών συνήντησα τυχαίως τον Έρεντιά παρα την δεξιάν όχθην του Σηκουάνα πλησίον του Λουβρου. Μετέβαινεν είς την Ακαδημίαν και μου έκαμε την τιμήν να περιπατήση όλίγα βήματα μαζί μου. Η πρώτη του λέξις ήτο διά τον Μορεάς, άλλ' έξ εκείνων των λέξεων που δεν ήλημονούνται ποτέ. Καμία μνησικακία συναδελφική διά τον θρίαμβον του ποιητού των «Στροφών» τον όποιον έθεωρούσεν ως τον τελειότερον αντιπρόσωπον του έλλη- νικού Ώραίου είς την παγκόσμιον φιλολογίαν των νεω- τέρων χρόνων. Και ήκούσθη τότε από τά χείλη του ή μεγαλοπρεπής φράσις που έδόννησεν δλόκληρον την ψυχήν μου. «Ότε ο Λεκόντ Ντελλί, ούτε εγω προση- γίσαμεν τοιαύτην τελειότητα αληθώς Σοφοκλείων, μεθ' όλην την περι του έναντίου γνώμην του Σουλύ Πριντάν διά τον μάλλον σας διδάσκαλον». Και με την φράσιν αυτήν απέχωρίσθημεν διά να μη τον επα- νίδω πλέον, τον μεγαλόφρονα και άρμονικόν ποιητήν ο όποιος είχε την δύναμιν να εγκλείη δλόκληρους έπο- ποιίας έντός των συνέντων του και ο όποιος ένηγκα- λίσθη με μοναδικήν λατρείαν τούς βρωμούς των αρχαίων θεών.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΚΑΙ έφέτος, όπως και τά παρελθόντα καλοκαίρια, με μεγαλειέρον μάλλιστα επιτυχίαν, διεξήχθησαν είς τās διαφόρους γαλλικάς επαρχίας και τά περι- χωρα των Παρισίων παραστάσεις είς θέατρα υπαί- θρια κατά μίμησιν των θεάτρων της αρχαιότητος,

δια, ή σταφύλια; Αλλά τὰ κάμνει ή άγαθή φύσις και ή άγαθή φύσις είναι εις τὰ γράμματα οί ποιηταί και οί συγγραφεύς

«Λέξεις πολλαί ήμπορούν νά εισέλθουν εις την γλώσσαν. Η γλώσσα θά τας δεχθῆ ήρσιτικώς ή όχι κατά τό πνεύμα της. Αλλά την «άμαξοστοιχίαν» ποτέ δέν θά ήμπορέσετε νά την ειπίτε. προσέθηκε γελών ό κ. Κρομμιάχερ. Δέν θά την προφθάσετε ποτέ. Θά λέγετε «τραίνον» ίσως ή άλλοιώς. Και άς φωνάζουν, ότι είνε ξένη λέξις.

«Εκείνο τό όποιον ίσως πρέπει νά λείψη είναι ή άστυνομία της γλώσσης. Δέν σάς χρειάζονται άστυνομία και φύλακες της γλώσσης. Σάς χρειάζονται συγγραφεύς».

Ο κ. Περίκλεις Χρ. Άποστολίδης γράφει εις τόν «Τύπον» τού Βόλου, περί τών εδρημάτων τού τάφου τού Καπακλή, ότι ή μεταφορά των εις τό Μουσείον τών Αθηνών δέν συμβάλλει εις τόν επιδιωκόμενον επιστημονικόν σκοπόν. Προτείνει την ίδρυσιν μουσείου έν Βόλω όπου ν' άποτεθούν. Ίδου πώς συνηγορεί υπέρ της ιδέας του:

«Μία εποχή τόσον άγνωστος, και τόσον όλος προηγμένη εις τόν πολιτισμόν, έρχεται εις φώς. Τά εδρηματα αυτής βεβαίως εισίν εκείνα άμεσα μελετώμενα θά μάς άναπαραστήσωσιν έν συνόλω ή έν μέρει τό πώς διήγον και έβρίουν οί πανάρχαιοι εκείνοι κάτοικοι τών τόπων τούτων. Αν ό πολιτισμός των ήτο περίεστος ή αυτόχθον, άν αί τέχναι των επίσης παρήχθησαν και άνεπτυχθησαν επιτοπίως, ή όλα τά περιεργα αυτά κομμοτεχνήματα εισήγοντο έξωθεν. Αλλά πώς αί μελέται αύται δύνανται νά επιχειρησθώσιν όταν τά εδρηματα μεταφερόμενα άλλαχού άποσπώνται τού συνόλου αυτών; διότι άς άποσπασιν αυτών κρίνω την μεταφοράν εις τό Μουσείον Αθηνών. Τό Μουσείον τούτο έπαθε πλέον από ύπερ τροφίαν άρχαιολογικών εδρημάτων. Οί δε σοφοί επισκεπται αύτού κατ'ανάγκην πάσχουσιν από ειδος λίλιγου πρό του έκει συσσωρευθέντος παντοίου άρχαιολογικού πλούτου

Κατ' ανάγκην όθεν και σήμερα και αύριον πολύ περισσότερο επιβάλλεται, ό καταμερισμός. Άλλως, άν εξακολουθήση ό νύν συμφυρισμός έν τώ Μουσείω Αθηνών, οχι μετά πολύ μακράν περιόδον, θά χρειασθῆ όπως γίνονται νέα επιπρόσθετοι μελέται, οχι πλέον περί της εποχής τών εδρημάτων, αλλά ποῦ και πώς άνεκαλύφθησαν και άνευρέθησαν».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Η μεγάλη πυρκαϊά της Αδριανουπόλεως άφήκε χωρίς στέγην έκμυοντάδας έλληνικών οικογενειών. Τό μέγεθος της καταστροφής άς αντιχήση εις κάθε γωνίαν όπου υπάρχουν Έλληνες. Άς σπεύσῃ καθείς νά βοηθήση τό έργον τών επιτροπών προς εισπραξιν έράνων, έργον κατ' έξοχήν έθνικόν. Η επιτροπή της πρωτεύουσας, ή όποία εργάζεται υπό την προεδρείαν τού Μητροπολίτου Αθηνών, άλευθύνεται και προς πάντας, οί όποιοι θέλουν νά προσφέρουν αθροισμώς την συνδρομήν των, όπως άποστείλωσιν αύτην προς τόν ταμίαν της επιτροπής κ. Κ. Τσάτσου, πρόεδρον τού Έμπορικου Συλλόγου Αθηνών. Διά τας συνδρομάς δίδεται απόδειξις.

Ο «Ίπικός Όμιλος» προαναγγέλλει διά τόν προσχη Μάρτιον άγώνιας ίππικούς.

Η «Πατρις» τού Βουκουρεστίου, της όποίας ή σύνταξις άπηλάθη έν Ρουμανίας, θά εκδίδεται πλέον εις την Βιέννην. Εις την νέαν σταδιοδρομίαν της συνοδεύομεν την άγαπητήν συνάδελφον με τας θερμότερας εύχάς

Αί άνασκαφαί τού Καπακλή εξακολουθοῦν άποδίδουσαι πολύτιμα εδρηματα.

Η Βιέννη θά φορέσῃ τό προσεχές έτος την 150ήν επέτηρίδα της γεννήσεως τού Μόζαρτ με μεγάλας εορτάς. Θά δοθούν τά κυριότερα μελοδράματα τού Μόζαρτ, όπου θά συμμετάσχουν Γερμανοί, Ίταλοί και Γάλλοι καλλιτέχναι.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΕΛΙΑΔΕΣ Δημ. Ι. Καλογεροπούλου, διηγήματα. Αθήναι 1905. Εκδόται Υίοι Ανέστη Κωνσταντινίδου, σχ. 16ον, σελ 125, δρ. 2.

Ο κ. Δημ. Ι. Καλογερόπουλος συνέλεξε εις ένα τόμον διάφορα άρθρα του κοινωνικά, εις τά όποια συχνά άνακατώνεται τό όνομα της τέχνης και τά έξέδωκε. Είς τό τέλος τού τόμου δημοσιεύει και διαφόρους σκέψεις του Αναδημοσιεύομεν μίαν την όποιαν πέρνομεν κατά τύχην.

Διατί βρέχει: Ο Θεός δέν είναι άμφιβολία ότι μετενόησε διότι έπλάσε τόν κόσμον. Και κάθε φορά που τού δίδεται άφορμή νά τό σκέπτεται, κλαίει. Και... βρέχει

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ φωτοτυπική άντιγραφή τών έν αύτῷ θησαυρών μετ' επεξηγητικού κεμένου υπό Ι. Ν. Σβορώνου, τεύχος 3-4. Αθήναι 1905 εκδόται Μπέκ και Μπάρτ, δρ. 22.

Η ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ άρχαίον διήγημα υπό Φ. Δε Σιμάνε Μπροϋβερ — 1905 Νεάπολις της Ίταλίας, τυπογραφείον τού Πανεπιστημίου

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΦΡΕΝΟΠΛΟΕΙΑ υπό Πέτρου Άποστολίδη — Παύλου Νυβάνου. — 1905 Ανατύπωσις έν της «Νευρολογικής και Ψυχιατρικής Επιστημολογίας» Σ. Βλαβιανού τυπογραφείον τού Κράτους, Αθήναι δρ. φρ. 1. Οί συνδρομηταί τών «Παναθηναίων» οί άποστέλλοντες τό τίμημα 1 δρ. ή φρ λαμβάνουν τό βιβλίον έλευθέρων ταχυδρομικών τελών

ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ' ΚΑΙ Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΧΡ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ. Έν Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ υπό G. Schlumberger. Κατά μετάφρασιν Ι. Λαμπρίδου. Μέρος Αον, Τεύχος Γον, έν Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905 (Βιβλιοθήκη Μαρσαλή).

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Π. ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗ. — Πολιτικά - Διπλωματικά - Κοινωνικά. Τη Έπιμελεία Γ. Α. Άσπρέα Έν Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1905.

LA SCELTA DELLA MOGLIE commedia politica in un atto di Demetrio Paparigopulo, prima versione italiana con un cenno sulla vita e sulle opera dell'autore di F. de Simone Brouwer. — Napoli 1904 tipografia della R. Università.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΓΡΙΑΠΙΑ
Πολιτική Έπιθεώρησις, σ. 27, 57, 92, 119.
Θεόδωρος Π. Δηλιγιάννης, σ. 164.

Ε. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ
Η Μοδσα, Γά πάντα, σ. 189.

Α. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ
Ο Ρώσος προσκυνητής, σ. 13.

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ
Οί Μακεδονικοί πληθυσμοί και ή θεωρία τών έθνικότητων, σ. 303

ΓΑΒΡΙΗΛ Δ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ
Η άνεύρεσις τών μακρινών τάφων, σ. 144.

ΛΑΜΠΡΟΥ ΑΣΤΕΡΗ
Ποιήματα, σ. 137.

CH. BAUDELAIRE
Σεληνης χαρίσματα, σ. 196

ΝΙΚΟΥ Α ΒΕΗ
Αντώνιος Μηλιαράκης, σ. 59.
Επιστημονική Ζωή, σ. 87.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ
Ο Μάντζαρος, σ. 129.
Φιλολογική Ζωή, Ζάννυθος, σ. 215.
Από τόν βίον και τά έργα τού Σολωμού, σ. 321.

ΘΕΜΙΣΤ. ΒΟΛΙΑΔΗ
Τό Πάσχα έν Κωνσταντινούπολι κατά τό 1772, σ. 23

ΔΗΜ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ
Τό Κούφιο Δένδρο, σ. 70.
Τό Παιδί της Βουβής, σ. 289.

ΓΕΓΑΣΙΜΟΥ ΒΩΚΟΥ
Η Κατοχή, σ. 326.

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ
Υπό τό φέγγος της Πανσελήνου, σ. 102.

JEAN CSENGERI
Η διδασκαλία της άρχαιολογίας και της τέχνης εις τά σχολεία της μέσης εκπαιδεύσεως, σ. 16.

ΑΛΕΞΑΡΑΡΟΥ Ν. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ
Ο προύπολογισμός τού Κράτους, σ. 234.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ
Φρά' Αγγέλικος και Μαζάτσιος, σ. 148.

Κ. ΖΕΓΓΕΛΗ
Αρχαίοι και νέοι άλχημισταί, σ. 177, 239.

ΙΩ. ΖΕΡΒΟΥ
Είς ένα μικρόν Σάτυρον τού Βρετανικού Μουσείου, σ. 190.

ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ
Τό Οικονομικόν Συναίστιον, σ. 97.
Η Γλάστρα με τόν βασιλικό, σ. 146.
Ρομανικά έντυπώσεσις, σ. 284.
Ζοζέ - Μαρία - Ερσινιά, σ. 342.

ΧΑΡΗ ΗΜΕΡΙΝΟΥ
Λόγοι και άντίλογοι, σ. 285, 317, 345

ΙΩΝΟΣ
Επιστολαί έν Παρισίων, σ. 55, 91, 216, 343.

Α. Κ.
Ο Κάιζερ, σ. 18.

Α. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΓΛΟΥ
Επιστολή τού βασιλέως Ανδρονίκου τού Παλαιολόγου.

ΤΑΝΟΥ ΚΕΑΜΑ
Ελα στα ξένα. Σκιά. Βράδυ, σ. 232.

ΚΗΦΙΣΣΟΥ
Οί έρωτες τού Ιωάννου Ρουσώ, σ. 123.
Η ζωή και οί έρωτες της Ίουλιέτίας Ρεκαμιέ, σ. 209.

Α. Π. ΚΟΥΡΤΙΑΔΗ
Η Μηλιά τού Βιζυνηού, σ. 42.
Φρεϊδριχ Σχίλλερ, σ. 65, 112.

Ι. ΛΕΜΑΝΣΚΥ
Μύθοι, σ. 233.

MARIUS-ARY-LEBLOND
Μαρόκον ή Μεσσημέκ, σ. 205.

ΚΩΝΣΤ. ΜΑΚΡΗ
Ο γλύπτης Κωνσταντίνος Μενέ, σ. 257.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ
Ποιήματα, σ. 69.

Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ
Αί νεάνιδες της Χίου, σ. 328.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΥΔΗ
Μικρά Τραγούδια, σ. 10.
Η Πεντάμορφη, σ. 82.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΜΙΣΤΡΑΑ
Η δημοφνη τού Αύγουστου, σ. 260.
Οί Γρόλλοι. Ο Καθρέφτης, σ. 325.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ
Η Έκθεσις τού Παργασού, σ. 55, 89.
Η Δολοφονία τού Δηλιγιάννη, σ. 166.
Φιλολογική Ζωή, Γεώργιος Βοντζαλίτης, σ. 342.

JEAN MOREAS μεταφρ ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ
Στήν Δέσποινά μου, σ. 296.

ΜΑΡΣΕΛΑ ΜΠΥΛΑΡ
Αί άνασκαφάι τής Δήλου, σ. 109.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΜΥΡΙΑΔ
Μούκδεν, σ. 237.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ
Τό άτελείωτο παραμύθι, σ. 139.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
Ο Κόκκινος Βράχος, σ. 3, 45, 74, 115, 155, 196, 243,
273, 308, 337.

Φιλολογική Ζωή, σ. 86, 125, 167, 316.

Θεατρική Ζωή: Τό Στοιχειωμένο σπίτι. Βούλγαροι και
Μακεδόνες, σ. 218.

Εδώ κι Έκει. Σένη, σ. 252.

Η Κατοχή, σ. 283.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΓΛΑ
Σκέψεις, σ. 266

Θ. ΟΥΣΠΕΝΣΚΥ
Η Βιβλιοθήκη του έν Κηπόλει Σεραγιόν και ή έν αυτή
είκονογραφημένη Οκτάτευχος, σ. 52.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ
Ωδή, σ. 183.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ
Ο Πεντάροφανος, σ. 261.

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ
Ο Πάνος δ Κλαράς, σ. 184.

ΠΙΝΔΑΡΟΥ μεταφρ. ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ.
Είς ήλλον έκλειμν, σ. 37.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ
Έν τό πέν... σ. 102.

Γ. ΣΑΟΥΜΠΕΡΖΕ
Η Βυζαντινή Έποποιία, σ. 107.

Ν. ΣΠΑΝΔΩΝΗ

Η Πλατεία τής Ομονοίας, σ. 21.

ΒΑΛΕΡΙΟΥ ΣΤΑΗ

Τό Β' άνά τας Νήσους και την Μ' Ασίαν άρχαιολογικών
ταξείδιον τών συνόδρων, σ. 226, 306, 331.

Π. Ν. ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Τηλεγραφήματα και Τύκτ. σ. 208

Μ. Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ
Αί ξέναι λέξεις άναπληρώνουν άνάγκας τής γλώσ-
σης, σ. 279.

ΤΡΟΒΑΔΟΥΡΟΥ

Ιωάννης Αποστόλου, σ. 298

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η Βασίλισσα Όλγα, σ. 33.
Ο Πρίγκηψ Γεώργιος, σ. 267.

ΥΒΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ μεταφρ. Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΥ
Σκόλιον σ. 237.

ΦΑΙΔΩΝΟΣ

Τό Κακουροδικεϊον, σ. 193

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ
Δημοκρατία Αγ. Μαρίνου, σ. 37, 82.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ
Χάνς Κ. Άνδερσον, σ. 11.

***

Η Ναυμαχία τής Τσοδ-Σίμα, σ. 299.

ΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ
Διάλεξις Α. Μάντσι, σ. 25.
Γρηγορίου Ξενοπούλου, σ. 54.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ
Η τέχνη του πλέειν παρ' άρχαίους — άνακρίωσις Η. Ρε-
διάδη, σ. 25.
Τμήμα Βυζαντινής άρχαιολογίας, σ. 57, 96.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ
Σελίς 28, 61, 92, 169, 219, 253, 286, 318, 346.

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

Φρά Άγγελικου: Η άποκαθήλωσις σ. 145. Η Σταύ-
ρωσις, σ. 149. Ο άγιος Λαυρέντιος έλεών, σ. 150.
Η άνάληψις, σ. 151. Ο Έθαγγελισμός, σ. 153.

Η Βαδέρη: Τό μνημείον του Γύζη εις τό Μόναχον,
σ. 214.

Γιεντίλε έν Φαβιάνο: Η λατρεία τών μάγων, σ. 155.

Ι. Έννερ: Άνάγνωσις σ. 177

Θωμά Θωμοπούλου: Δ. Βενετοκλής, σ. 62.

Γ. Γακουβίδη: Περασπογραφία τής κ.Ρ. σ. 97. Σπουδή,
σ. 325.

Γ. Κόλ: Όλλανδικόν χωρίον, σ. 205.

Σοφίας Λασκαριδη: Παραλία Τήνου, σ. 245.

Κωνστ. Μενιέ: Μεταλλουργός, σ. 257. Οι μεταλλωρ-
χοι, σ. 265.

Γ. Μπονατσιάμπη: Λιμνή Κερκίρας, σ. 236.

Ρ. Μποννιγκτον: Θαλασσογραφία, σ. 225.

Κ. Παρθένη: Η παιδιά τών Φιλίππων, σ. 184. Η άκρό-
πολις, σ. 289.

Θ. Ράλλη: Όρχηστρίς, σ. 305

Η Τσιριγώτη: Ερημός, σ. 65

Ο. Φωιά: Άθήνατα, σ. 189.

ΠΟΙΚΙΛΑΙ

Άπό του Παρθενώνος, σ. 1.

Η παράστασις τής Άντιγόνης εις τό Στάδιον, σ. 12.

Η άφιξις τής Β' Οίκογενείας κατά την έναρξιν του
Συνεδρίου, σ. 17.

Τό έν Αθήναις Διεθνές Άρχαιολογικόν Συνέδριον, σ. 18.

Η πλατεία τής Ομονοίας, σ. 22.

Η έναρξις του Συνεδρίου έντός του Παρθενώνος, σ. 24.

Άγιος Μαρίνος, σ. 38, 40, 83.

Η πανήγυρις τών Μεγάρων, σ. 53.

Ο κ. Παχτίκος συλλέγων δημοτικά ήματα, σ. 64.

Έπιστολή Άνδρονίκου του Παλαιολόγου, σ. 72, 73.

Οικονομικόν σοσίστιον, σ. 98, 99, 101

Μεσολόγγι, σ. 136.

Τό Κακουροδικεϊον Άθηνών, σ. 194, 195.

Άήλος, σ. 226.

Λιμνή Θήρας, σ. 229.

Μαρία Μαγδαληνή, εκκλησία του πρίγκηπος Γεωργίου έν
Χαλέπα, σ. 270

Σαλαμίς, σ. 282.

Ο κ. Π. Λέων ός Όθων εις την Κατοχήν, σ. 315.

Μέ την σελήνην, σ. 321.

Αί νεάνιδες τής Χίου, σ. 329

Χάρις τής ναυμαχίας Τσοδ-Σίμα, σ. 301.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

Η Βασίλισσα Όλγα, σ. 33.

Η Βασίλισσα τής Άγγλίας Αλεξάνδρα, σ. 43.

Άντώνιος Μηλιαράκης, σ. 60

Θεόδωρος Δηλιγιάννης, σ. 164, 165.

Νικόλαος Μάντζαρως, σ. 129, 131.

Δημ. Ράλλης, σ. 220.

Κωνστ. Μενιέ, σ. 258.

Ο πρίγκηψ Γεώργιος, σ. 268.

Ιωάννης Αποστόλου, σ. 298.

Ζοζέ-Μαρία Έρεντιά, σ. 343.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Τό Διεθνές Άρχαιολ. Συνέδριον, σ. 32.

Η Ιη Μαΐου, σ. 96.

Θέμις περιφερομένη, σ. 176.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

Άνασκαφάι τής Δήλου, σ. 110, 111.

Τό άνάκτορον τής Κνωσσοῦ, σ. 334.

Η Φωιστός, σ. 336.

ΥΔΡΟ ΣΑΡΙΖΑ ΑΝΑΡΟΥ

ΚΑΙΡΗ, ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ
ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΠΙΣΤΗ, Ν. ΚΑΛΙΒΙΝΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΕΝΔΡΙΝΟΥ

Δηλούν δι το θαύματον και παγκοσμιου φήμης Ιαματικών υδάτων
«Σαρίζα» Ανδρών, η οποία ως δις της εβδομάδος κομίζομενον,
πωλείται πύρα των Ιδιοκτητών Αδελφών Μπίστη, Σταδίου 33,
και διασταύρωσι οδού Προεδρίας ονομασίου Ν. Καλιβίνου, Ζωοδόχου
Πηγής 17 και Αεολίδος Μενδρινού, Οφθαλμιατρείου 2.
Παράσχημα εν Πειραιεί Ιωδωδωμένων ΣΩΤ. ΒΟΡΡΙΑ - Κεντρική Αγορά.
Οι θέλοντες εν τούτοις ελαττωμένοι να προμηθευθώσι υδάτω χονδρικώς
δύνανται απευθύνονται απ' εσθίας εις τους εν Αθήναις Ιδιοκτήτας
κ. κ. Αδελφούς Μπίστη και Ν. Καλιβίνου. Αι αιτήσεις των
θα εκτελούνται απ' εσθίας εις της εν Ανδρω πηγής, μετά της μεγαλει-
τέρας ακριβείας και τακτικώς.

1831

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ, ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ

(SSICURAZIONI GENERALI)

Εταιρειών κεφάλαιον και αποθεματικόν τη 31 Δεκεμβρίου 1904

Εκφράζει 247.107.914.42

ΠΥΡΑΣΦΑΛΕΙΑΙ - ΘΑΛΑΣΣΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΖΩΗΣ

και διάφορων συνδυασμών

Η ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΝΑΠΤΕΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΖΩΗΣ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

Γενικός Επιθεωρητής δια την Ελλάδα και Διευθυντής του Ειδικού Γραφείου Κλάδου Ζωής

Α. ΒΡΥΖΑΚΗΣ Γ. ΚΟΥΖΙΝ

Γενικός Αντιπρόσωπος και Τραπεζίτης ο Όικος Γ. Π. ΣΚΟΥΖΕ

Γραφείον Αθηνών Οδός Σμυρνίου και Οφθαλμιατρείου αριθμός 10.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

EN ΠΑΤΗΣΙΟΙΣ

MAISON DE SANTE

Σ. Γ. ΒΑΒΙΑΝΟΥ Ιατρού Νευρολόγου και Φρενολόγου.

Το Γενικόν εξ μαγευτικῆν θεσάν των δλοδρσάν Πατησίων, του φραισάτου τούτου και υγι-
ειστούτου προαατείου των Αθηνών, εν τέταρτον μόλις απέχοντος αυτών και συγκοινωνούντος
δι' ολιγών κλησών της συγκοινωνίας, περιβάλλεται δε υπό άπειρων μυροβόλων κήπων και ίδιον
κέκτηται κήπον, ως και άφθονον και διανέστατον υδωρ.

Εν τη Κλινική ταυτη νοσηλευονται δεκα και χρονια νοσήματα Νευρικά και Εγκεφαλικά.
Μολυσματικά δε και επικίνδυνα εγκεφαλικά δεν εισι δεκτά

Προς θεραπειάν των ασθενών εφαρμσονται και αι θεραπειυτικαι μέθοδοι μεταξύ των οποίων
ή Ψυχοθεραπειά, ή Ηλεκτροθεραπειά, ή Υδροθεραπειά, ή Ανατριψιθεραπειά (Massage), ή
Μουσικοθεραπειά, ή Ιατρική Γυμναστική, ή δια κατακλισεως (alitement) και απομονώσεως
(isolement) θεραπειά, ή δι' Υπνωτισμού και υποβολής εν ερενηόσει (suggestion à l'état
de vielle), αι έντοσις δεσών (hydroθεραπειά) και λοιπών φαρμακικών κλπ. κλπ.

Πάσαι αυται αι θεραπειυτικαι μέθοδοι εφαρμσονται αγαλλήτως του νοσήματος και των ένδειξεων.
Νοσοκομειακή υπηρεσία πλήρης οι νοσοκόμοι εκ των ειδικών μόρφωσιν λαβόντων και πεπει-
ραμένοι περι την νοσηλείαν τισόντων άρρώ των

Κλινική από δεκα δραχμών και άνω δι' ήμέρας, αναλόγως του δωματίου, του προσωπικού δωρ
άπαρολείται, της θεραπειας, της τροφής και των Ιατρικών επισκέψεων

Η Κλινική συνδέεται διά τηλεφώνου με την οίκον και το γραφείον του Διευθυντού. Αρ. τηλεφ 314.

Οι βουλάμετοι να εισέλθωσιν ή να εισαχθώσιν τους άρρώστους των δέον ν' απευθυνθώσιν
εις το Γραφείον του Ιατρού εν τη οίκω του 16 - Οδός Ζήνωνος - 16.

Ενθα δέχεται τους πάσχοντας εκ

ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΡΕΝΙΚΩΝ

καθ' εκάστην 8-10 π. μ. και 4-6 μ. μ. κλησών της οίκου Αρ. τηλεφώνου 200

ΙΑΤΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Α. Αραβατινός, δόδος 'Ακαδημίας 5α
Σπυρ. Δούρος (παιδίατρος) δόδος Πινακωτών 15α
Ν. Μανιάς, δόδος Σόλωνος 10.
Δ. Μεγαλοπούλος, " γ. Κωνσταντίνου 4.
Μιχ. Οικονομάκης, " Πινακωτών 18.
Μ. Παπαδόπουλος (λασηγγολόγος - οφθαλμός - δόδος Αγίου Κωνσταντίνου 10 Α.
Γ. Φερρετίνος, " Ζήνωνος 2.
Γεράσιμος Φωκάς καθ " Πινδάρου 10.
Γεω. Φωκάς, " Αγ. Κωνσταντίνου 16.
Σ. Χαράνης (οφθαλμίατρος) δόδος Πειραιώς 20.
Μ. Χατζημυχάλης, Πλ. Βαρβακείου 12.
Σ. Γ. Βλαβιανός (νευρολόγος) δόδος Ζήνωνος 16.

Άγγελιασ Παπαγεωργιάδης δόδος Θησείας έν Βόλω
Σέργιος Γ. Μαλακατις (Παιδίατρος και Παθολόγος) δόδος Κωλέτης 15 έν Βόλω.

ΟΔΟΝΤΟΙΑΤΡΟΙ

J. Walker, δόδος 'ακαδημίας 17.
Α. Δρακόπουλος, " Πειραιώς 11.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Σπυρ. Βελέντζας, δόδος Κωλέτης 15.
Π. Γιασεμολαδάς, " Σοφοκλέους 3.
Κ. Έσολιν, " Πειραιώς 7α.
Γ. Εθνλείδης, " Πανεπιστημίου 21.
Άλκιβ. Ζωϊόπουλος, " Στορνάρα 39.
Π. Θηβαίος, " Κωλέτη 1.
Γ. Μαντάρης, " Κλεισσοβάς 81.
Νικόλ. Μαντζαβίνος, " Καποδιστριαίου —
Άημ. Τσάντος, " Εθσοαρίωνος 8.
Αδ. Χατζουλάκης, " Ζήνωνος 1.
Ένστ. Χοϊδάς, " Γ' Σββρίου 41.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασκευάζει δόδων Νίκης και Έρμου.
 Φωτογραφία παντός είδους
 Μεγεθύνσεις χρωματιστά με παστέλ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ «ΕΛΛΑΣ»

(Έφημερίς οικονομολογική και πολιτική)

Εκδίδεται κατά Σάββατον
 Δημοσιεύουσα πλουσίαν και επίκαιρον οικονομολογικήν ύλην και χρηματιστικούς πίνακας.

Ίδιοκτήτης και Διευθυντής: Γ. ΚΑΤΣΕΛΙΔΗΣ

Συνδρομή έτησίο: Έσωτερικού Δρχ 20
 Έξωτερικού Φρ. Χρ. 20

Γραφείον: Έν Αθήναις δόδος Σταδίου 54.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

Ι. Δ. ΚΟΛΑΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44
 ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΛΛ. ΠΥΡΙΤΙΔΟΠΟΙΕΙΟΥ

ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ίδρυθείσα τή 1882

Μετοχικόν κεφάλαιον Δρ. 3,000,000

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ — ΒΡΑΒΕΥΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΕΤΑΡΧΕΣΕΙΣ ΔΙΑ ΧΡΥΣΟΥ ΒΡ' ΡΕΙΟΥ

Πυρίτις και Άνθρακίτις όλων τών είδων.
 Φυσίγγια παντός όπλου. Θεϊκόν όξύ. Νιτρικόν όξύ. Υδροχλωρικόν όξύ. Θεϊκός χαλκός. Θεϊκός σίδηρος. Άντιπερονοσοφινη, Σουαπέσιον, Σκόγια, Μολυβδοσωλήνες.

Τιμαί άνεπίδεκτοι συναγωνισμού.

"ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ,"

Έθνικόν όργανον τών άπάνταχού Έλλήνων.

Ίδρυθή τή 1904 άπό μετόχους τών Αντ. Σπηλιωτοπούλου Διευθυντά και Θόδωρου Τριβέλλα Άρχισυντάκτου. Παρακολουθεί τά έθνικά πρόβλήματα έκ τού συγγενος, έχει συνεργάτας τούς πατριωτικώτατους καλάρους έν οίς τούς τών κ. Καζάκη, Κερόλιδου κλπ. ούδεμίαν τών έν Έλλάδι πολιτικών μερίδων, άνήκει, και έχει γενικήν κυκλοφορίαν έν όλω τή Ένω Έλληνική.

Τιμή συνδρομής έτησίο: έν τή Έσωτερική Δρχ 25.
 Έξωτερική Φρ. 25.

Απευθυντέον διά πάσαν αίτησιν:

Διεύθυνση: Εφημερίδος «Τό Κράτος» Αθήνας

ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Μηνιαίων Έπισημοτικόν περιοδικών
 Συντάκτης και Διευθυντής

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Νευρολόγος και ψυχίατρος

Γραφεία: 16 δόδος Ζήνωνος 16 έν Αθήναις

Συνδρομή έτησίο Δρ. 6: έξωτερική Φρ. 10. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Υπνωτισμός, Πνευματισμός, ψυχοπαίδωνογία, Υγιεινή τού πνεύματος, Εγκληματολογική άνθραπολογία, Ψυχοθεραπεία, Ηλεκτροθεραπεία, Κοινωνιολογική Φρενολογία, Ίατροδικαστική, Ίστορία τής Ψυχιατρικής, Φυσιολογική Ψυχολογία κλπ κλπ.

"ΝΕΟΝΑΣΤΥ"

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Διευθυντής: Δ. ΚΑΚΑΛΑΜΑΝΟΣ

Δείκα συντάσσεται και ολοκληρών έπιτελείον συνεργατών.

Άρθρα επί όλων τών ζητημάτων τής ημέρας, με ακρίβεισταται.

Τιμή έτησίο Δρχ 15

Τό πιο κωλύτερον Άθηναϊκόν φύλλον.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Έσωτερ. Τρίμηνος Δρ. 8. - Έξωτερικός Δρ. 16. - Έτησίο Δρ. 30.

Έξωτερικός. Έξέμηνος Χρ. Φρ. 25. - Έτήσίο Χρ. Φρ. 45.

Αί συνδρομαί άποστέλλονται πρός τήν Διεύθυνσιν (δόδος Βουλής: άρ. 61).

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έντοκοι καταθέσεις

Η Έθνική Τράπεζα δέχεται έντοκου καταθέσεις είς τραπεζικά γραμμάτια και είς χρυσόν, ήτοι είς φράγκα και λίρας στερεάς άποδοτέας είς ώρισμένην προθεσμίαν ή διαρκείας. Αί είς χρυσόν καταθέσεις και οί τόκοι αυτών πληρώνονται είς τού αύτό νόμισμα είς 8 ήγινετο ή κατάθεσις, είς χρυσόν ή δ' έπιταγής όψεως (cheque) επί τού έξωτερικού και έπιταγήν τού όμολογητού.

Τό κεφάλαιον και οί τόκοι τών όμολογητών πληρώνονται έν τή Κεντρική Καταστήματι και τή αίτησί τού καταθέτου έν τοίς Ύποκαταστήμασι τής Τραπέζης, έν Κερκύρα δέ Κεφαλληνία και Ζακύνθος διά τών ύποκαταστημάτων τής Ίονικής Τραπέζης.

Τόκοι τών καταθέσεων

1 1/2	τοίς	ο/ο	κατ'	έτος	διά	κατάθ.	6	μηνών
2	"	ο/ο	"	"	"	"	1	έτους
2 1/2	"	ο/ο	"	"	"	"	2	έτων
3	"	ο/ο	"	"	"	"	4	έτων
4	"	ο/ο	"	"	"	"	5	έτων

Αί όμολογίαί τών έντόκων καταθέσεων εκδίδονται κατ' έντολήν τού καταθέτου όνομαστικά ή άνόνομοι.